

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA**

ETIKA V DÍLE T. G. MASARYKA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí práce:
doc. MUDr. Jiří Šimek, CSc.

Autor:
Helena Dušková

06.05.2011

ABSTRACT

One of the fundamental demands on a social worker is morals, ethic behaviour. That is why I focused on the texts of Tomáš Garrigue Masaryk in my thesis and by means of detailed analysis I looked for moral attitudes of this significant Czech philosopher and the first president of the Czechoslovak Republic. Tomáš Garrigue Masaryk is known because of his strong moral attitudes, but we have to look for them thoroughly in his works. I have chosen the following works: *Ideály humanitní* (Humanistic Ideals), *Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty* (Suicide and the Meaning of Civilization), *O škole a vzdělání* (On a School and Education and a lecture *přednášku O ženě* (On a Woman). The work focused directly on ethics is the book *Humanistic ideals*. In other works I identified the life philosophy of Tomáš Garrigue Masaryk. His opinions on the position of women in the society, compatibility of their employment with maternity, and also his opinion on learning are remarkable.

I have stated three objectives for my scientific research. They were focused on the knowledge of students (The Faculty of Health and Social Studies, South Bohemian University, České Budějovice). The first objective was to find out if the students know the bibliographic data and profession of T. G. Masaryk, the second was to observe knowledge concerning works of T. G. Masaryk and fundamentals of his life philosophy. The third was to find out if the students had read some of the works. And if so, which works.

For the data collection for the practical part compilation I used quantitative method of questioning and the technique of a questionnaire. The results of the questionnaire lead to the objectives focused on the students' knowledge on T. G. Masaryk. In connection with the objective three hypotheses were stated and examined. The first hypothesis was proved – more than a half of questioned students know the life data and profession of T. G. Masaryk. The second hypothesis was proved in the first part. More than two thirds of students wrongly identified the works of T. G. Masaryk. The second part was not proved-more than two thirds of students were familiar with the

life philosophy of T. G. Masaryk. The third hypothesis proved totally. No students had read the works of T. G. Masaryk.

In our society, Tomáš Garrigue Masaryk is known above all as a politician; the moral base of his life philosophy is not known so well. I see the reference of T. G. Masaryk still valid. We need the mentioned knowledge for our professional and spiritual scope. More space should be given to him in education.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Etika v díle T. G. Masaryka“ vypracovala samostatně a použila jen pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 06.05.2011

.....
Helena Dušková

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce doc. MUDr. Jiřímu Šimkovi, CSc. za odborné vedení mé práce, za poskytnutí cenných informací a ochotu při spolupráci.

OBSAH:

ÚVOD	6
1. SOUČASNÝ STAV	9
1.1 ŽIVOTOPISNÉ ÚDAJE T.G.MASARYKA	9
1.2 Z DÍLA	13
1.2.1 IDEÁLY HUMANITNÍ	13
1.2.2 O ŽENĚ	20
1.2.3 SEBEVRAŽDA	25
1.2.4 O ŠKOLE A VZDĚLÁNÍ	34
2. CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY.....	39
2.1 CÍL PRÁCE	39
2.2. HYPOTÉZY	39
3. METODIKA	40
3.1 POPIS METODIKY	40
3.2 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO SOUBORU.....	40
3.3 TECHNIKA DOTAZNÍKU	40
4. VÝSLEDKY	42
5. DISKUZE	55
6. ZÁVĚR	59
7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60
8. KLÍČOVÁ SLOVA	63
9. PŘÍLOHY	64

ÚVOD

Jedním ze základních požadavků pro vlastnost sociálního pracovníka, lidí pracujících ve zdravotně sociální oblasti je morálka, etické chování. Sociální pracovník řeší etické problémy a etická dilemata v profesionálním vztahu nejen v souladu s etickými kodexy, ale i v souladu se svými morálními hodnotami a postoji. Z tohoto důvodu bych chtěla ve své bakalářské práci připomenout osobnost Tomáše Garrigue Masaryka. Tomáš Garrigue Masaryk je významná postava novodobých českých dějin. Nebyl jenom politikem, ale i filosofem se silným mravním základem. Napsal řadu knih, ve kterých rozvíjí své názory na morálku, humanitu a na nejrůznější problémy své doby. Jde chronologicky o osobnost záslušnou, velmi zajímavou. Doba se změnila a na odkaz T. G. Masaryka se zapomíná. Jeho odkaz by měl žít v podvědomí lidu a následných generací, neboť hodnoty po generace přetrvávají. Cílem mé práce bylo zjistit, zda studenti Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulty mají vědomosti týkající se osobnosti a životní filozofie T. G. Masaryka, zda četli některé z jeho děl.

Bližší jsem se o osobnost T. G. Masaryka začala zajímat po shlédnutí dokumentárního pořadu v televizi, jehož součástí byl Masarykův projev jako prezidenta Československé republiky. Projev mě velice zaujal a uvědomila jsem si, že podobnou řeč jsem ještě nikdy od politika neslyšela. T. G. Masaryka vnímám jako vzdělance, významného českého filozofa, prvního prezidenta Československé republiky, který svou životní filozofií a úrovní vzdělání dokázal skloubit teorii s praxí. Ve své době měl lásku, obdiv lidu a vysoké uznání světa.

Osobnost T. G. Masaryka za nacistické okupace a protektorátu, stejně tak i po 2. světové válce s nástupem totalitní moci a politickým uspořádáním byla zatracována, po roce 1989 znova vyzdvihována. V současné době je uctíván jako osvoboditel českého národa a obnovitel české státnosti. Veřejnosti je znám jako první prezident demokratické Československé republiky, stal se pro mnohé jen pouhou ikonou, jeho zásluhy o stát zastiňují jeho filozofii, životní moudrost a přesvědčení.

Trend a vývoj současné společnosti ohlušuje touha po bohatství, po materiálních hodnotách, převládá konzumní charakter společnosti, chybí dobré vlastnosti a jsou překonávány etické zábrany. Pro Masarykovu filozofii byla právě etika určující aspekt lidského jednání vůbec, též nerozlučné spojení morálky a humanity s každodenním životem člověka, s jeho jednáním, chováním, přemýšlením a prací. Etická hlediska jsou v jeho dílech obsažena. Smysl pro etiku Masaryk především dokladuje svým chováním a jednáním. Pozoruhodné jsou jeho názory na postavení žen v současné společnosti a na slučitelnost jejich zaměstnanosti s mateřstvím, také jeho názor na potřebu vzdělanosti a úroveň školství.

Konfrontoval vědu s etikou, především vědce, kdy zastával názor, že člověk sám svým chováním a jednáním je podřízen etice, tedy i samo poznávání je etice podřízeno. Zabýval se v širokém spektru lidským vnímáním a prožíváním, odsuzoval alkoholismus, kladl důraz na smysl rodiny a výchovu v rodině, na společnost zaručující demokratické aspekty. Důrazný a nezměnitelný odkaz doby je, že člověk humánně vychovaný, mravně uspořádaný s etickým pohledem na život a na svět má právo na existenci jako rovnocenný partner v rodině vyspělých evropských národů. Zdůrazňoval, aby lidé žili životem plnohodnotným, chválil sice snahu o prodlužování délky života, ale náplň lidského života podpořil jako prvotní. Rozsáhlý a zajímavý byl jeho postoj k náboženství, postavení ke katolické církvi, sám uznával zbožnost jako základ lidských vlastností a nejvyššího člověčenství. Nebyl ateistou ani náboženským fanatikem. Výrazná byla jeho prostota bez okázalosti na rozdíl od chování současných politiků.

Některé momenty Masarykova odkazu jsou vývojem společnosti překonány, avšak jádro je nejen aktuální, ale vysoce potřebné pro současnost.

1. SOUČASNÝ STAV

1.1 ŽIVOTOPISNÉ ÚDAJE

Tomáš Masaryk se narodil 7. března 1850 ve smíšené moravsko-slovenské rodině. Narodil se v Hodoníně, jehož obyvatelé se věnovali zemědělství a potravinářství, a dostal jméno po světcí daného dne. Matka Terezie Masaryková, rozená Kropáčková (1813-1887) pocházela z moravské maloměstské rodiny, která původně sídlila na střední Moravě, v Prostějově, než se usadila v jihomoravských Hustopečích, ležících při cestě spojující Brno s Vídní. V obou těchto městech převládala němčina a Terezie Kropáčková měla německé vzdělání. Otec Josef Masaryk (1823-1907) byl panským kočím v císařském dvoře v Hodoníně, rodem uherský Slovák z Kopčan. Tomáš byl nejstarší ze tří bratrů – Martin (1852-1873) a Ludvík (1854-1914) (29).

Od narození do patnácti let se mladý Tomáš Masaryk stěhoval snad desetkrát, což v té době bylo pozoruhodně často. Masarykův otec měnil bydliště podle toho, kam byl služebně přidělen. Časté stěhování Masaryka výrazně ovlivnilo tím, že jeho školní docházka byla chaotická, školu měnil téměř každý rok nebo i během školního roku. Proto byly na základní škole jeho výsledky sotva vyhovující. Mladý Tomáš býval často i na několik let oddělen od svých rodičů, aby mohl pokračovat ve studiu. Z dětství si uchoval vzpomínku na blízkost přírodě a venkovské hry (29).

Terezie Masaryková, již Tomáš velmi miloval, svého syna ovlivnila trojím způsobem. Za prvé nábožensky, Tomáše vychovávala v katolickém náboženství, za druhé na něj měla jazykový vliv. Terezie Masaryková byla přesvědčena o nadřazenosti němčiny, zejména v oblasti vzdělání. Doma v přítomnosti otce se mluvilo slovenštinou, ale na ulici, v obchodech a v učení Tomáš mluvil moravskou češtinou. Musel mluvit i německy, neboť touto řečí se jeho matka modlila a v tomto jazyce se učil i na reálce v Hustopečích a později na gymnáziu v Brně. Vyšší vzdělání získal ve městech, kde se mluvilo výlučně německy, nejprve ve Vídni a poté v Lipsku. Z těchto důvodů byl dvacetiletý Tomáš Masaryk prodchnut bohatou kosmopolitní kulturou. Za třetí rozhodující vliv matky se uplatnil při volbě škol. Právě ona rozhodla, že po vesnických

školách nastoupí na německou reálku v Hustopečích (29). Druhou osobností, která měla na Masaryka trvalý vliv, byl čejkovický kaplan František Satora, s nímž tehdy jako chlapec Masaryk vedl mnoho debat (10).

V roce 1863 z nedostatku peněz dal otec Tomáše Masaryka do učení. Toto období zbrzdilo jeho školní vzdělávání, avšak i přesto si z něj budoucí filozof vzal poučení. Ani v tomto období nezanedbával intelektuální práci, dál si četl sám pro sebe. Rozhodující pro Masarykovo vzdělávání bylo složení přijímací zkoušky a následný nástup na Gymnázium v Brně. Započalo období intenzivní četby, pro Masarykovo vzdělání rozhodující (29).

Při svém studiu na lipské univerzitě se v pensionu Goeringových, kde bydlel, se seznámil s Charlottou Garrigovou. Charlota byla americká studentka, která se do Lipska přijela zdokonalit v muzikologii. Osobnost této kultivované, tolerantní, emancipované, velmi moderní a již feministické Američanky Masaryka okouzila. V srpnu roku 1877 se zasnoubili, sňatek uzavřeli 15. března 1878 na brooklynské radnici. Masaryk si na počest své manželce ke svému jménu přidal Garrigue (29). O své cestě do Ameriky napsal svému příteli Leanderu Čechovi: „*Cesta byla mi prospěšná i co do sociologického vědění a poznávání*“.¹

Zpět do Evropy se vrátili společně. Charlotta byla oporou celoživotní práce Masaryka. Spolu vychovali čtyři děti Alici, Herberta, Olgu a Jana (10).

První léta společného života prožili ve Vídni. Masaryk zde habilitoval prací s titulem Sebevražda jako hromadný sociální jev současnosti, monografie s úvodními poznámkami o sociologii a statistice. V té době začal bezplatně přednášet na univerzitě. V roce 1880 přestoupil z katolické církve k reformované církvi evangelické, jednalo se o jedno z významných rozhodnutí v Masarykově životě (25).

Do Prahy přišel s rodinou roku 1882, kdy přijal především z finančních důvodů místo na pražské univerzitě jako profesor filosofie a sociologie. V té době se Masaryk již vyznačuje výjimečným kulturním rozhledem. Vedle klasického filosofického vzdělání završeného doktorátem získal zároveň četbou velkých českých historiků a spisovatelů důkladnou znalost českých dějin. Znalostí nejméně pěti jazyků mohl číst

¹ SOUBIGOU, Tomáš *Garrigue Masaryk*, Praha 2004, s. 46

cizí texty v originále a jeho otevřenost vůči mezinárodnímu dění byla ještě posílena sňatkem s Američankou a zahraničními cestami. V roce 1891 byl zvolen poprvé poslancem, řádným profesorem byl však jmenován až v roce 1896 (29).

Výrazně na sebe upozornil v roce 1886, kdy časopis Athenaeum, v němž působil, zpochybnil pravost českých literárních památek – Rukopisů zelenohorského a královédvorského. Za této situace veřejné mínění stálo proti Masarykovi, událost vzbudila celonárodní aféru (24).

V roce 1899 došlo k antisemitskému procesu s dvacetiletým tulákem Leopoldem Hilsnerem. Za hilsneriády se Masaryk zblízka seznámil s židovskou tematikou. Po odsouzení mladíka za údajnou židovskou rituální vraždu české dívky Masaryk vykonal vlastní šetření, prosadil revizi procesu a sám věřil v nevinu Leopolda Hilsnera, především se snažil oprostít jej od podezření z rituální vraždy. V důsledku tohoto konání se však stal terčem antisemitské kampaně v tisku i na univerzitní půdě, což se projevilo v tom, že někteří jeho kolegové i studenti se obrátili proti němu (24).

Tomáš Garrigue Masaryk prošel postupně všemi typy školské soustavy a střídal se jako učedník i učitelský pomocník. Celý jeho život provázela touha po vědění a poznání. Kladl důraz na poznání zákonitostí společenského vývoje s respektováním přírodních zákonitostí. Postupně dosáhl vysokých vědeckých, ale i společenských hodnot. Nikdy však nezapomněl na svůj původ a příslušnost k malému slovanskému národu a nešetřil energií svého vědění a umu k prosazení práva na sebeurčení národa a důstojný život v něm. Od roku 1907 podruhé jako říšský poslanec byl kritikem poměrů v Rakousko-Uhersku, a to nejen v době míru, ale v době první světové války, kdy se v exilu stal hlavou a hlavním organizátorem odboje, který vyústil v dosažení samostatnosti českého a slovenského národa, Československou republiku dne 28. října 1918. Poté byl svými národy zvolen jako první její prezident (7).

Po dobu dvacetiletého trvání Československého státu prosazoval zásady demokracie, mravnosti, hlubokého lidského citu, lásky, potřebné zbožnosti, hrdosti na svůj původ, potřebu práce a vědění pro jeho postavení mezi ostatními národy, hlavně sousedů anglosaských a jiných (7).

Životní postoj T. G. Masaryka lze shrnout jeho vyjádřením v Čapkových Hovorech: Starý strom

„Jedna věc mě překvapila, když jsem se vrátil z vojny, jak moji známí, moji vrstevníci zestárli. Zapomněl jsem po tu dobu války skoro na všechno, tak jsem byl celou pozorností ponořen do vojny, do všech jejích detailů a konečných výsledků; když jsem viděl tu změnu v lidech, až jsem se zarazil, že patrně jsem zestárl také já. Podívejte se na ten starý dub; prý je mu devět set let, ale jak je silný, tolik je v něm života! Ta velikost ani to stáří mu nebrání vyrážet v nové listí ani kvést. Člověk by měl stárnout podobně. Žít do sta let, to by neměl být žádný kumšt – to se rozumí, těmi umělými, nepřirozenými zásahy se toho nedosáhne. Růst na zdravém vzduchu a v sluníčku, rozumně jíst a pít, žít mravně, pracovat svaly, srdcem, mozky, mít starosti, mít cíl – to je celý recept makrobiotiky. A neztratit živý zájem: protože zájem, to je právě život sám, bez zájmu a bez lásky není života.

Měříme život příliš jednostranně: podle jeho délky, a ne podle jeho velikosti. Myslíme víc na to, jak život prodloužit, než na to, jak jej opravdu naplnit. Mnoho lidí se bojí smrti, ale nedělají si nic z toho, že oni sami a tolik jiných žijí de facto jenom položivotem, bez obsahu, bez lásky, bez radosti. V poznání pravdy, v mravním řádu, v účinné lásce máme už v tomto životě podíl na věčnosti – prodlužujeme svůj život ne o dni nebo o léta, ale o věčnost. Je dobře, že hledíme život člověka prodloužit, ale nadto jej máme zhodnotit.

Mnoho lidí stárne jenom z pohodlnosti, že už nechtějí nic dělat. Nestárnout, to není jen udržet se, ale pořád růst, pořád získávat; každý rok má být, jako by člověk vystoupil o příčli na žebříku výš. Sám dávám pozor, stárnu-li; kontroluji své duševní schopnosti, paměť, kombinačnost a ostatní. Jak bych viděl, že ztrácím nějakou hlavní schopnost, udělám hned místo mladším“.²

² ČAPEK, Hovory s T. G. Masarykem, Praha 1990, s.200

1.2 Z DÍLA

1.2.1 Ideály humanitní

Kromě knihy Ideály humanitní se T. G. Masaryk ve své tvorbě přímo nezaměřuje na etiku, etická hlediska jsou ale v jeho textech obsažena.

T. G. Masaryk se ve své knize Ideály humanitní zabývá kritikou několika společenskovedních směrů a svým vyjádřením v každé kapitole této knihy podává vysvětlení a vyjadřuje se k rozporům existence toho kterého směru, vyjadřuje se k rozporům etickým a humanitním. V jedné kapitole pak v souhrnu nastiňuje své zásady etiky humanitní. Masaryk hledá ideál humanitní takový, aby byl přirozený, ideál čistého člověčství, ideál mravní a sociální (13).

Socialismus

V první kapitole se vyjadřuje k socialismu a uvádí, že socialismus hlásá i požaduje práva lidská jako je volnost, rovnost bratrství. Socialisté pojímají humanitu jako bratrství. Ideje bratrství však nežádá rovnost jako takovou ve všech směrech, ale především rovnost hospodářskou, jde o přeměnu idey humanitní na rovnost hospodářskou. Typickým představitelem ve všech civilizovaných zemích je marxismus neboli sociální demokracie, představitelé tohoto socialismu jsou Marx a Engels. Tím čím je věřícímu křesťanu Bůh, tím je pro Marxe a Engelse člověk proletář (člověk), ztělesněný ideál. Základní filosofické učení Marxovo skládá se ze dvou prvků, tj. mínění, že člověk nemá duše a ducha, všechna duševní práce je účinkem a plodem těla, tělo se udržuje potravou, tudíž duch je výsledkem potravy, potravu získáme prací, z čehož plyne, že vše je výsledek práce a hospodářské výroby. Z tohoto vzniká materialismus hospodářský, nový název ideologie. Dle nich ideologie je nehmatatelná, jedinou realitou života je život hospodářský. Nezapadá do tohoto ani mravnost. V tomto směru není člověk sám sebou, jeho individualita je potlačena, sám nic neznamena, ale je součástí davu, člověk jako takový pozbývá významu, socialismus v tomto pojetí je silně

protiindividualistický. Uvědomění si rozporu mezi kolektivismem a individualismem je otázkou, je potíráno individuum jako takové. Masaryk namítá, pokud individuum neznamená nic, kde se bere cena té masy individuí. Socialisté tvrdí, že neexistuje všeobecná morálka, je rozdíl mezi třídami a není možno společné domluvy, mravnost a morálka je jenom třídní. Masaryk ale tvrdí, že každá třída má jistě svá specifika a nemusí se mít navzájem rády, ale určitá pravidla všeobecné morálky existují. Ale také uznává, že právě díky společenskému postavení má jednotlivec své hodnoty, mravní postoje, způsob života a tím se třídy liší. Krize marxismu spočívá v tom, že mravnost a mravní tužby jsou na stejné rovině jako tužby hospodářské, nebo vlastně splývají. Masaryk je odpůrce materialismu. K otázce bohatství ve své době Masaryk uvádí, že z praktického hlediska bohatnout je dobré, ale nemělo by se stát, aby bohatství bylo nejvyšším cílem života člověka, člověk má umět bohatství užívat a nestát se otrokem peněz., tj. nepodléhat materialismu, třebaže je ověšen sebekrásnějšími mravními frázemi, ale být pánem peněz, umět čestným způsobem peníze vydělávat a šlechtným způsobem je umět užívat. Člověk by se měl zamýšlet nejen nad tím, jak vydělávat peníze, ale jak využít čas prázdnoty. Pokud člověk potřebuje peníze k obživě a pracuje, nemá čas na zbytečnosti, člověk, který však zbohatne z ničeho (negativních věcí, které život přináší), je prázdný a tudíž nebezpečný – v tom T. G. Masaryk vidí mravní problém (13).

Evolucionismus

Současně s ideou humanitní se vyvíjela idea pokroku. Dříve lidé neznali pokrok, chápali svůj život, tak že je již hotový. O nové době hovoříme, kdy lidé začali věřit posunům vpřed a docházelo k vývoji v různých odvětvích vědy, náboženství, umění. Vystala myšlenka učení o vývoji – moderní evolucionismus, jedním z učení je učení Darwinovo. Toto učení ztotožňuje společnost s evolucionismem, původně se našla ale i vývojová učení protidarwinistická, kdy hlavním problémem byla etika. Darwinismem vznikla značná revoluce v myšlení, původní výklad Darwinův byl založen čistě přírodovědecky, podporuje myšlenku, že člověk vznikl z opice a směřuje ke zdokonalování, zlepšování poměrů. Naproti tomu se vyvíjí myšlenka boje o život, tato

myšlenka byla pozvolna přenesena ze zvířat na lidstvo, na člověka vůbec, resp. se odrážela v historii lidstva. Boj není humanita, boj lidstvo rozděluje na slabší a silnější, dochází k umělému výběru a to má své důsledky. Je otázka, zda tyto důsledky vyplývají z darwinismu, čímž se navozují další směry, které staví právo silnějšího ničit slabšího, vzniká elita naproti světu duchovnímu, mravnímu. Masaryk sám jako pokrokový člověk uvádí: přírodovědecký evolucionismus podává v nové formě víru v pokrok. Není nic hotové, pokud si myslím, že bude vše dokonalé, je to utopismus. Chápeme, že to čeho jsme dosáhli, je nehotové a stále se vyvíjí, pokrok je však pozvolný. Důležitá je ovšem víra v pokrok, má i své opodstatnění v náboženství, víra v budoucnost a naději. Učení evolucionistické má srovnání s náboženstvím, kdy lidé evolucionismus přijímají tak, jako přijímají víru v nesmrtelný život. Víru v pokrok pokládá Masaryk za cenný prvek evolucionismu (13).

Individualismus

Masaryk klade důraz na individualismus, individualitu člověka. Právě individualismus je jedním z prvků humanity, humanita se projevuje individualisticky. Neztotožňuje se však se Stirnerem, který pohlíží na člověka ne abstraktně a nereálně, nesouhlasí s rozdvoužeností mezi tím, co být má a co je. Pohlíží na člověka jako na samostatné individuum, určitého člověka, které je měřítkem všeho. Dosavadní kritika byla abstraktní, ale Stirner chce kritiku jedince, toho já. Všechno to, co mně je vhod, je správné. Právo je to, co chci já a co dělám já. Nechce područí myšlenek, ideálů a autorit. Je zastáncem odzbožnění, tzn. přestat být v područí strašidel. Ideály náboženství, politiku, ideje nazývá strašidly, nazývá tak i historii. Stát je násilím proti individuu. Z tohoto vyplývají etické vývody Stirnera: subjekt „já“ je reálný, člověk musí být naprostým egoistou. Já – ego, ne ideje, moje tělo – následuje materialismus. Žádný duch, myšlenky, ideály, hmotné „já“ – to je měřítko věcí. Vlastní slast, to co je jen jemu milé a příjemné, všechno ostatní mimo tělo je pouhé nic. Masaryk však tento krajní individualismus pokládá za chybný a sám uvádí, že žádný člověk, žádné já, nemůže být osamoceno, člověk se narodí v rodině, žije v určité společnosti, není izolován, není možné, aby já bylo na úrovni Boha, krajní individualismus padá mravně i

teoreticky. Masaryk je zastáncem individualismu mírného, filosofického, etického, a chce, aby se ve společnosti vlastním úsilím na základě lásky, vypracovaly určité typy, charaktery, osobnosti (13).

Masaryk je ve své filozofii člověka přesvědčeným individualistou. Pojetí svobody člověka omezuje nejenom s ohledem na svobodu druhých, ale především hlediskem věčnosti. Je přesvědčen, že člověk je něčím více než pouhými pudy, myšlenkami, city, vášněmi, jejich kombinací, ale že člověk je celkem života s přesahem, se vztahem k vyššímu celku. Toto vše prostupuje jeho život, mezilidské vztahy i politiku. Kvalita života člověka představuje spojení všeho myšlení, cítění a jednání do vyššího celku i se všemi chybami člověka (31).

Krajní individualismus

Krajní individualismus Nietzscheho klade důraz na „já“, já jsem Bůh. Já je moje tělo, je měřítkem všeho, tělo sestávající z energie, pudu, vůle, chtění, v těle spočívá mnohem více moudrosti nežli v celé filozofii. Najdeme zde i prvky materialismu a darwinismu, neboť silnému vše dovoleno. Nietzscheho morálka spočívá ve chtění být silný, mít moc, být tvrdý, výsledkem je nadčlověk. Masaryk přibližuje nadčlověka k pochopení způsobem takovým, že tak jak vidí zvíře nás, můžeme mi vidět svého nadčlověka, dále namítá, že jestliže se z člověka rodí nadčlověk, může dojít v našem vědomí k rozpolcenosti mezi starým člověkem a novým nadčlověkem. Nietzsche svého nadčlověka nevyvíjí pouze přírodně, ale také duchovně, vidí potenciál v dětech, chce, abychom vychovávali silné a zdravé děti. Všude v životě vidí úpadek. Nietzsche svou filozofií a myšlenkami o nadčlověku nakonec dochází k doznání soucitu s nadčlověkem, z čehož vyplývá, že Nietzscheův nadčlověk – spasitel nakonec je jenom člověk. Masaryk v závěru oceňuje Nietzscheho doznání soucitu s nadčlověkem a potvrzuje, že individualismus a subjektivismus v krajnosti vedou k fiasku, krajní individualismus je nemožný a nepřírozený (13).

Utilitarismus

Filosofií užitku, prospěchu a etikou slasti nazýváme utilitarismus. Cílem jednání je prospěch, užitek, prospěch představující blaho, štěstí. Je otázkou, zda jde o prospěch můj vlastní nebo o prospěch co největšího počtu lidí. Masaryk pokládá otázku jaká slast, zamýšlí se, zda člověk, který dosáhne štěstí sám, bude též dobře všem. Nejde někdy o vykoupení svého štěstí na úkor druhého? Není pravdou, že když každý má se dobře, má se dobře i celek. Utilitarista nazývá to, co nazýváme láskou k bližnímu, skrytým, jemným, chytrým egoismem. Slabou stránku této etiky Masaryk popisuje neuznáním přirozené nezištné náchylnosti člověka k člověku. Nemůže mít každý recept na to, jak se stát šťastným. Odpůrci utilitarismu nazývají ho morálním kupectvím „dávám, abys dal“. Ti kdo byli pro etiku slasti (hédonismus), ti nejlepší, byli pro mírnost a střídmost (13).

Utilitarismus v sociální práci definuje Matoušek takto: utilitaristická etika předpokládá, že žádné lidské chování není samo o sobě dobré ani špatné. Mravní hodnocení se děje na základě, které lze od jednání očekávat. Kritériem je prospěšnost pro uskutečnění hedonisticky chápaného dobra (slast, radost, štěstí). Podle klasické formy utilitarismu by měl člověk jednat tak, aby svým jednáním vytvářel větší množství dobra než zla pro všechny, jichž se toto jednání dotýká. Sociální pracovník by měl kalkulovat nejen pozitiva, ale i negativa a v následcích jeho jednání by pozitiva měla převážet (22).

Pesimismus

Schopenhauerův pesimismus vysvětluje svět ve špatném obraze, o podstatě světa hovoří jako o slepé vůli, myšlení a rozum zahrnuje do iluzí, jedinou podstatou světa je chtění, vůle k životu, vnitřní pudy. K pochopení tajemství života můžeme dojít pouze prostřednictvím umění, hudby. Co vlastně se životem? Někteří pesimisté se přiklánějí k sebevraždě. Schopenhauer je zastáncem rezignace, ten kdo rezignuje, nechce již mít slasti, nechce prostě nic, sebevraždu odsuzuje. Masaryk podotýká, že člověk, který rezignuje, má větší vůli než sebevrah, dochází k závěru, že pesimismus svou podstatou je zlost a zloba, ne zoufání. Pesimismus časově souvisí s utilitarismem, dochází však

k poznání, že štěstí nelze najít, neboť není. Pesimismus je potírán vírou v pokrok, moderním evolucionismem, též moderním socialismem – vírou v masu lidu, že bude lépe. Masaryk se zabývá otázkou jak to, že v současné vzdělané společnosti, v centru filozofického myšlení má pesimismus ještě své opodstatnění. Dochází k závěru, že společnost má své slabiny a ještě dosti příznivců, pesimismus vzniká z přepjatého individualismu. Jestliže existuje jen jedinec, jedinec osamocený, nemůže být tento šťastný. Ke štěstí se vyjadřuje: není štěstí samo o sobě, které se hledá a dá najít, člověk má být šťasten a jakmile si toto štěstí neuvědomuje, hledá stále jiné, které nenajde a zůstává nešťastným – honbou za štěstím šťastný se nikdo nestal (etika moudrosti) (13).

Pozitivismus

Masaryk ač zastánce pozitivismu, pozitivismus kritizuje, že spekulací, analýzou historie a předvídáním budoucnosti se zapomíná na svědomí. Zdůrazňuje, že rozhodnutí vždy zůstává na člověku ve shodě s vůlí a svědomím (13). „*Musíme pochopovat přítomnost, přítomnost vlastní i cizí, musíme poznat naše postavení ve světě nynějším a budoucnost utvářet na základě tohoto poznání*“.³

Hlavní zásady etiky humanitní

po kritice soustav etických:

„Veliké zlo je, že žijeme v myšlence, co řekne o mně soused. Ale o to běží, mít svůj úsudek, svou individualitu. Odhodlejme se být svými. Nežijme na cizí účet, na cizí svědomí.“⁴

Masaryk se zamýšlí nad rozdílem mezi náboženstvím a mravností. Tyto dva pojmy nelze zaměňovat. Ne vždy člověk zbožný je současně i mravný. Poměrem člověka k člověku vysvětluje mravnost, náboženství pak jako poměr k celému světu,

³ ZOUHAR, *O Masarykovi*, Brno 2009, s. 61

⁴ MASARYK, *Ideály humanitní*, Praha 1990, s. 60

především k Bohu. Mravnost je jakousi podmnožinou náboženství a má být mravností základem. Náboženství ale nemá spočívat v teoriích a v učení církevním, má se rozlišovat etika náboženská od etiky teologické a církevní (13).

Zabývá se otázkou, zda mravnost vychází z rozumu nebo citu. Sám se přiklání k citu, ale jako ve všem, aby i zde byla rovnováha, staví naproti citu rozum. Uvádí, že city jsou špatné i dobré, toto vše se dá vyvážit právě rozumem. Soulad citu s rozumem a do jisté míry převládání citů uvádí jako základ mravnosti. Citová etika se nesmí ztráct v citech (13).

Humanitní ideál představuje být člověkem a brát ohled na člověka v co nejširším rozsahu. Humanitou lze nazvat i lásku k člověku i k okolí. Láska ve velkém rozsahu se může stát abstraktní, nelze mít rád vše, důležité je soustředit svou láskou na vybrané cíle, to znamená uvědomit si, jakou lásku chováme k blízkým osobám (k rodičům, dětem, muž k ženě a naopak) a k dítěti (důležité pro budoucí generace). Masaryk za nejintimnější považuje vztah muže a ženy a rovnost v tomto vztahu. Láska a humanita jsou pozitivní záležitosti, kdy vyšší hodnotu má pozitivně milovat (rodinu, národ) bez pozadí nenávisti, čímž se člověku rozevře docela nový mravní svět. Každý člověk by měl pro bližního pracovat, protože práce není účelem, ale prostředkem a mít snahu o naplnění prázdnoty. Zdůrazňuje praktičnost lásky, odmítá nepraktické snílky a láskyplné vzdychaly. Lásku formuluje jako lásku účinnou a energickou, nikoli jako lásku sentimentální. Vše stojí i na lásce k sobě, miluj sebe a starej se, nemyslí tím chytráctví a vypočítavost (13).

Člověka moderního popisuje jako člověka pracovitého, ne však radikálního, ale umírněného a vytrvalého. Pracovitostí lze odpírat zlému. Je pro volbu zlaté střední cesty s tím, že každá práce má svůj čas, ráno moudřejší večera, člověk se nemusí honit a stresovat. Nikdo není nepostradatelný (13).

Přikládá důležitost vzdělání praktickému, historickému, filosofickému, vyzdvihuje důležitost vzdělání, klade důraz na pozornost, kritizuje polovičatost, nedůslednost. Vzdělání má být uspořádané, ujednocené. Nedělá rozdíl mezi politikou a mravností (13).

Víra v pokrok, překonávání překážek, špatné překonávat dobrým není těžké, ale větší úsilí stojí překonávat dobré ještě lepším (13).

Hloubka myšlení a pochopení života, že člověk dovede postřehnout něco v tom, co dávno je mu známo, co denně slyší, k čemu byl veden a o čem byl přesvědčen, zjištění že tomu již zcela dobře rozumí, udává správný směr (13).

1.2.2 O ženě

Svůj díl práce T. G. Masaryk zanechal i na postavení žen ve společnosti, k čemuž ho dovedly dlouholeté zkušenosti a pozorování národního života, pozorování života jiných národů. Nerozeznával po stránce rozumové, mravní ani fyzické nadřazenost mužů nad ženami, konstatoval pouze, že muži od žen se liší většími svaly. Protože žena se stává matkou a v určitém období svého života se musí věnovat mateřským povinnostem, do podvědomí se dostalo, že zaměstnání je výhradně mužskou záležitostí. Zdůrazňuje, že žena není ani fyzicky slabší, neboť její denní vykonávané činnosti jsou mnohdy fyzicky velmi náročné, poměrově srovnatelné s fyzickou námahou či prací mužů. Jako příklad uvádí práci učitelek, stenografek (dnešní zapisovatelky), ošetrovatelek. K tomuto žena přibírá péči o domácnost, péči o děti. Muž má svou práci, po které odpočívá, případně se věnuje vlastním zálibám. Masaryk nepřipouští frázi tzv. „ženská otázka“, pouze zcela a jednoznačně popisuje úlohu ženy ve společnosti stejně hodnotnou jako úlohu muže se všemi chybami obou stran (19).

Pokrokovost tohoto myšlení lze srovnat s postavením žen v současné společnosti. Zatímco v letech před rokem 1989 se považovalo spíše za samozřejmé, že žena, i když vykonávala fyzicky těžkou nebo intelektuálně náročnou práci, zaujímala spíše podřízené pozice. Dnes se požaduje, aby žena měla stejnou šanci získat vedoucí pozici tak jako muži. Situace je spravedlivá, ovšem vyskytují se zde vedlejší efekty, které jsou pro život ženy důležité. Jeden z efektů je, že žena plné rovnosti dosáhne pouze rovným úspěchem v placeném zaměstnání. To, co dělá pro svou rodinu a okolí, se nepočítá. Hodnota lidského života se tak určuje pouze penězi. Dalším efektem je

odkládání mateřského startu. Mladé ženy ví, že pokud nemají mateřské povinnosti, nemají v profesním růstu oproti mužům žádnou zátěž (5).

Feministické hnutí prošlo vývojem, kdy na jedné straně kladlo důraz na ekonomickou nezávislost žen a na druhé straně chtělo prosadit, aby práce žen v domácnosti, ačkoli má cenu pouze užitkovou, byla brána jako plnohodnotná a to z toho důvodu, že podstatný díl práce připadající především na ženu je vykonáván mimo zaměstnání (23).

Jedním z feministických hesel je „sladitelnost rodiny a zaměstnání“. V tomto pojetí jde spíše o to, že placená práce má přednost, rodina se musí přizpůsobit. Rodinu a profesi v ženském životě sladit lze. Stačí jen pomoci mladým ženám, aby si uvědomily, že lidská investice do péče o děti se jim dlouhodobě vyplatí, že rozvíjí jejich osobnost a vytváří jim do budoucna pevné zázemí. Úkol leží především na společnosti, která by měla opět projevovat úctu k mateřství (5).

Jak již shora uvedeno, je pro ženu obtížné sladit zaměstnání s výchovou dětí, a to pokud se totiž předpokládá období asi tří let úplného přerušování účasti ženy na trhu práce v případě jednoho dítěte, v případě dvou dětí po sobě je to ještě déle. Následovat má zaměstnání na plný úvazek, tento průběh pracovní kariéry však přináší nevýhody spočívající v delším vysazení ze zaměstnání. Znevýhodňuje ženu na trhu práce do budoucna, přináší vysoké riziko nezaměstnanosti a také pokles materiálního standardu rodiny. Zaměstnání na plný úvazek, jež pak musí následovat, aby se účast na trhu práce začala vyplácet, zase značně znesnadňuje péči o děti v jejich raném věku (10). Výroční zpráva Evropské komise o rovnosti žen a mužů ukazuje, že navzdory celkově pozitivnímu vývoji ke společnosti a trhu práce s větší rovností, je pokrok v odstraňování nerovnosti pohlaví pomalý. Nerovnost pohlaví přetrvává v míře zaměstnanosti, platech, pracovní době, v pozicích s odpovědností, v podílu v péči o děti a v chudobě. V letech 1998 až 2008 bylo dosaženo značného pokroku v zaměstnanosti žen, tento pozitivní trend byl přerušen hospodářskou krizí (4).

T. G. Masaryk ve svém projevu k otevření Dívčího domova a obrodného hnutí československých mladých žen se vyjadřuje k programu, který chválí, na druhé straně

k realizaci a naplnění tohoto programu dodává a poukazuje na praktičnost spočívající v přátelství: má na mysli přátelství v nejširším slova smyslu, tedy přátelství národů a v tom užším okruhu přátelství mezi lidmi blízkými, má na mysli též přátelství jako vzájemnou pomoc. Pojem láska k bližnímu obrazně překládá jako praktická humanita, která nesmí chybět především v rodině, odtud pokračuje do širokého okolí. Výrazy nemluvit jen o lásce, zamést si před vlastním prahem, překonat lhostejnost, pasivitu poukazuje na smysl praktičnosti. Závěrem připomíná, že správné pojetí ženy spočívá ve zproštění od předsudků, zdůrazňuje, že tichošlápství a nečinnost některých lidí, takzvaných dobrých lidí, nepraktických a lhostejných, brání zdravému pokroku (19).

Masaryk zastává názor, že beznábožnost doby je symptomem krize. Masaryk náboženskou otázku propracovává s neobyčejnou důkladností a zaujetím. Jemu je náboženství především cit, důvěra, láska a odevzdanost světu a svým úkolům. Náboženství je jakousi metafyzikou lidu. Překonává strach ze smrti, touží po poznání a moudrosti (27).

Žena u Ježíše a Pavla

V této kapitole se snaží o objektivní vysvětlení učení Ježíšovo a Pavlovo o manželství, ženě, rodině a lásce, o náboženství, ve kterém je většina lidí té doby vychovávána. Sám konstatuje, že tímto se nachází v poněkud trapné situaci. Je zde patrna hluboká znalost problematiky a odvaha věci správně pojmenovat (19).

Ve Starém zákoně je řeč o stvoření člověka a ženy (I, Mojžíš II, 22-24) „A z toho žebra, kteréž vyňal z Adama, vzdělal Hospodin Bůh ženu, a přivedl ji Adamovi. Ježíš řekl Adam: Teď tato jest kostí mých a tělo z těla mého; tato slouží bude mužatka, nebo z muže vzata jest. Z té příčiny opustí muž otce svého i matku svou a přidržeti se bude manželky své, i budou v jedno tělo“. Hlavním smyslem starozákonního učení je jedno tělo. Starý zákon zná mnohoženství, tedy dvě a více žen (patriachalismus), rodina je polygamická. Později se z důvodů hospodářských ustálilo pravidlo jednoženství. Starozákonné manželství plnilo především funkci populační. Tuto dobu provázely neustálé střety a války, které malý počet lidí ještě ztenčovaly. Lidé chtěli mít hodně dětí, aby se Židé co nejvíce rozmnožili. To, čemu dnes říkáme láska, láska muže a ženy, o

tom není ve Starém zákoně ani slovo. Marně bychom tento pojem hledali i v Novém zákoně, zde se hovoří o lásce k bližnímu svému, ale ne o lásce muže a ženy. Učení ze Starého zákona přešlo i v Nový zákon a tvoří dnes část oficiálních názorů církve na život rodinný, který oslavuje ženu jako dárkyni života starající se o rodinu a o hospodaření, výchovu dětí aj. Přesto jsou zde známky patriarchalismu znatelné. V rodině otec vládne, žena však je hospodyní, hlavou všeho hospodaření. Muž se o hospodaření příliš nestará, hledá-li ženu, hledá hospodyní. Z tohoto pohledu je patrné, že se nejedná o příliš ideální poměr muže a ženy. Patriarcha žije a pracuje mimo dům, mimo rodinu anebo válčí. Tyto názory se přenesly i do zákonů nového věku (19).

Křesťanské názory spočívají v učení Ježíšově a Pavlově. Hlavní zakladatel po stránce věroučné je Ježíš a jeho hluboce lidský pohled na život, na život v páru, souznění a spojení duší. Tam kde není věrnost, je pro Ježíše přirozené, že se lidé rozejdou, na tuto otázku se díval velmi lidsky (19).

Jako příklad uvádí: Jeho milost pozorujeme, když odpouští cizoložnici, naproti těm kteří ji chtěli ukamenovat. I tady je možno pozorovat, že učení Ježíšovo není asketické. Poukazuje-li se na to, že Ježíš byl bez ženy, musíme usuzovat tak, že nebyl ještě ženat do své smrti, ale nevíme, zda by se byl oženil kdyby byl živ déle (19).

Závažné je ovšem poznání, že římskokatolická církev pojala asketické učení Pavlovo a z velké části opominula životodárné učení Ježíšovo. Tímto přijala ideál asketický, sama v sobě byla rozpolcena. Tyto znaky ji doprovázejí dodnes. Jak negativa Pavlova tvrzení předkládá: panictví a panenství, nemít muže, nemít ženu, je vyšší a mravnější než mít muže a mít ženu a je lépe být vdovcem a vdovou, pro druhé se neženit a nevdávat (19).

Pavel podceňuje ženu tvrzením, že muž je mu vyšší nežli žena, muž je obraz a sláva boží, ale žena je sláva mužova, neboť není muž z ženy a žena z muže, není zajisté muž stvořen pro ženu, ale žena pro muže. Jde o mravní hodnocení muže nad ženu. Ženy mužům svým poddány buďte jako Pánu (19).

Obyčejně se vykládalo, že pro království boží, takový muž dosáhl vrcholu dokonalosti, který nevstoupí do manželství, aby se úplně oddal životu náboženskému,

že tedy panictví mužovo a panenství ženy je lepší než manželství. Celibát platí pro římsko-katolickou církev (19).

Ideálem církve se stává po stránce náboženské a mravní mnich, ale ne kněz! Mnišský ideál je vyšší. Na těchto Pavlových názorech se vyvíjela středověká církev a u Pavla nemáme jen askesi, ale i náboženské znehodnocení ženy, žena matka je nábožensky mdlejší než muž, proto nižší. Mnišským ideálem, tedy také nejvyšší mravností je nežít v rodině, pro rodinu a s rodinou. Tudíž muž se nežení a žena nevžívá a stává se jeptiškou. Přemíra askese se jevila v onom zlomení člověka, namísto jeho přirozeného vyvinutí, který se v mnohých krutostech zaváděl. Něco takového člověk přijmout nemůže (19).

Rozporem je, že má být člověk věřící na rozpacích a připustit si, že katolicismus snižuje manželství, když je povýšil na jedno ze sedmera svátostí. Církev nedovoluje rozluky manželství, středověký katolicismus vytvořil kultus panny Marie, jež byla ctěna jako panna, jako neposkvrněná, v tomto vidí, že matka podle učení církve katolické je něco nečistého, poskvrněného, je to osudný omyl církve římské, že čistotu a cudnost zaměnila s neporušeností tělesnou. Kde je oslava mateřství nejčistšího lidského ideálu (19).

Hlavní omyl je, že může být mnohem čistší a vyšší člověk v manželství, než-li panice a panna, protože ne o tělo, ale o poměr těla a ducha běží, a to u ní (církve) nerozhoduje. Je i ten asketický ideál, který snižuje ženu v manželství, zkrátka všechn základ života. Jako černá nit se po staletí táhne život ženy v poníženosti, méněcennosti a područí muže a církve. Jaká rozporuplnost v učení církvi (jejich učitelů), když hlásaná hodnota popírá hodnotu druhou (19).

Závěrem uvádí Masaryk příklad církevního učitele Liguori, který na jedné straně prohlašuje manželství za svátost a na straně druhé oslavuje samotu a tíseň: přesto byl blahořečen a prohlášen za svatého, prohlašuje ženu branou ďáblou a cestou nepravostí, nedovoloval účast na svátosti ženě, aby ji neznehodnotila atd. (19).

Masaryk nevěří v to, co říkají theologové, a to že Pavel činí, co mnil Ježíš (19).

1.2.3 Sebevražda

Masaryk se ve své knize snaží o ujasnění povahy sebevraždy a zvážení jejího velikého významu pro společenský život. Začíná tedy nejvzdálenějšími a přistupuje k bližším příčinám, snaží se nejprve poznat příčiny menší (vedlejší, spolupříčiny), aby bylo možno porozumět příčinám větším (hlavním) v jejich pravém působení (21).

Duševní krize moderního člověka je ústředním problémem Masarykova filozofování. Tato krize se mu jeví jako společenský jev moderní civilizace, všeobecně platný. Symptomem krize je moderní sebevražednost. Hromadný jev sebevraždy se jeví jako proces historický a jako vina (kolektivní) společnosti (27).

Nepřirozeným způsobem smrti v širším slova smyslu se rozumí takový nepřirozený způsob smrti, jenž byl přivozen neúmyslným vsahováním člověka do životního procesu. V tomto smyslu je např. sebevrahem ten, kdo pro nemravný nebo nemoudrý život nalezne předčasnou smrt. Normální a přirozené by bylo, kdyby každý člověk dosáhl stařeckého věku. V užším a vlastním smyslu je naproti tomu jenom ten sebevrahem, kdo učiní svému životu konec úmyslně a vědomě, kdo si smrt jako takovou přeje a je si jist, že si svým jednáním nebo opomenutím smrt přivodí (21).

Příčiny sebevražednosti

Sebevražda jako každý společenský jev se zakládá na svobodné vůli. Tento jev je podmíněn též působením dalších dvou faktorů, které Masaryk rozděluje takto: I. Působení přírody pozemské a kosmické, II. Působení fyzické a duševní organizace lidské – fyzické poměry tělesné, poměry obecně společenské, poměry politické, poměry hospodářské, poměry duševní vzdělanosti spočívající v rozumové, mravní a náboženské výchově, v životním názoru vůbec (21).

Aby si jednotlivec mohl za daných poměrů svůj život s úspěchem chránit, potřebuje tělesnou sílu a zdatnost, již zřejmě může mít pouze člověk normální a zdravý. Sebevražednost všeobecně nevznikne u normálního a zdravého člověka. Často disponují a determinují k sebevraždě tělesné choroby. Bolest je za všech okolností zlem, kterého se každý snaží zbavit, především tehdy, když vlivem těžké a nevyléčitelné choroby

člověk ztratil všechnu radost ze života a veselost myslí. Poté sáhne po posledním prostředku a umírá dobrovolně (21).

Pokud je chorobnost v přímém poměru k úmrtnosti, je i úmrtnost v bližším vztahu k sebevraždě. Podnebí vykonává přirozeně značný vliv na úmrtnost, nejvíce případů smrti přichází ve studené roční době a ve dne, město ukazuje větší úmrtnost než venkov, mužské pohlaví větší než ženské, dětská léta jsou nejnebezpečnější a ovšem i stařecký věk. Pro muže jsou zhoubná též první dvacátá léta (pro převládání vášně). Ženatí vykazují menší úmrtnost než svobodní, stejně je poměrně veliká úmrtnost nemanželsky zrozených a vězňů. Jistá povolání jsou přirozeně nebezpečnější než jiná. Neblaze působí chudoba a bída. Pracovní, řádní a střídmi dělníci žijí déle než bohatí a zámožní. Na životní sílu působí více civilizace než přirozené vlivy, a proto též s pokrokem vzdělanosti úmrtnosti ubývá. **Ale to dokazuje, že lidé asi mají docela zvláštní důvod pro svou nespokojenost se životem (21).** K základní položce existence bytí je mít své místo v životě, existence spočívá ve čtyřech základních dimenzích – ontologické, vitálně – axiologické, etické a praktické, které zahrnují dostatečnou měrou existenci pro naplňování bytí. Tento pocit naplňují potřeby bezpečí, místa, opory. Pokud chybí, vzniká neklid, nejistota, úzkost, chybí základní důvěra. (8)

Sebevraždy se dopouštějí muži poměrně více než ženy. Poměr v rozličných zemích je různý a není ani stálý. Ze statistik vyplývá, že si bere život asi třikrát tolik mužů co žen. Přiměřeně povaze je motivace sebevraždy u žen jiná než u mužů. Měkčí povaha chrání slabou ženu před životní omrzelostí spíše než hrubšího a silnějšího muže. Výčitky svědomí, stud a bázeň před hanbou (pro nemanželské těhotenství) působí na ženskou mysl silněji než na mužskou. Nešťastná láska a žárlivost rozněcuje ženu více než muže, kdežto muž ničí mnohem více ctižádostivost než láska. Žena se dopouští častěji než muž sebevraždy následkem duševního onemocnění. Ženě působí chudoba a bída méně starostí než muži, politika, výdělek, rozervané majetkové poměry. Žena je mravnější a nábožnější, a proto přes svou slabost spíše nalezne oporu než silnější muž (21).

Na otázku přibývá-li sebevraždě u obou pohlaví stejně, lze odpovědět, že při nynějších snahách po oprávněné i neoprávněné „emancipaci“ je ženské pohlaví

poměrně více v nebezpečí než muži. Čím více se ženy na všech polích pouštějí do soutěže s muži, tím častěji přicházejí do nezvyklých poměrů a ke škodě, kdežto muži jsou již zvyklí tvrdšímu zápasu o život. Poměrně větší vzrůst sebevraždnosti u žen možno vysvětlit moderním emancipačním hnutím a je asi nejsilnější tam, kde je sebevraždnost vůbec, u mužů i u žen nejsilnější. Věc je pochopitelná: chce-li se ženské pohlaví ze svého dosavadního společenského postavení emancipovat a dává-li se do soutěže s pohlavím mužským, tedy všeobecně působící společenští činitelé nutně působí silněji na ženy než na muže, kteří svým dosavadním postavením v životě společenskému nebezpečí dovedou poměrně lépe čelit s ohledem na delší zvyklost než ženy. Kromě toho přináší emancipace, jako každé nové hnutí, rozmanitá poblouznění a výstrelky, jež na zúčastněné působí ještě nepříznivěji (21).

Sebevraždnost také vzniká v přímém poměru s věkem. Počíná v letech puberty, u obou pohlaví se jedná o nebezpečnou dobu, ale starosti a poblouzení mládí nepřipravují tolik škody jako léta, kdy si člověk zakládá vlastní krb a kdy pak nesnáze rodinného života muži i ženě sotva skýtají mnoho starostí. Tato doba plná nebezpečí trvá po celý vývoj, tedy do 50. roku u obou pohlaví. V době stárnutí (klimakterická perioda u ženy i muže) vznikají nové starosti a nesnáze, jež působí na mysl, počíná osamocenosť, jež víc a víc odkazuje člověka na sebe sama, bezmocnosť a beznadějnosť. Člověk v mládí i prostředním věku má své životní plány a snaží se je provádět, snese, dojde-li ke zklamání. Stáří má méně fantazie a nesnese zklamání, a proto při jeho přirozené slabosti těla i ducha starého člověka snadno omrzí život. Na druhé straně má však právě ve svém realismu účinnou protidávku proti sebevražednému pesimismu (21). Jsou-li naplněny podmínky „moci, přát si, smět a mět“, pak jde o pravé osobní existenciální „chtít žít“ (8).

Patočka ve svém Přirozeném světě nastiňuje jednu z dimenzí, jež patří nutně k našemu bytí na světě podstatně. Hovoří o dimenzi, kterou bychom mohli nazvat subjektivní, která souvisí s celkovým životním pocitem za daného stavu věcí (daným stavem má na mysli dimenzi světa spočívající v napětí mezi domovem a cizotou a dimenzi časovou). Celé jsoucno se člověku jeví vždy v určitém náladovém zbarvení; nálada je sice vždy vlastní, vnitřní „stav“, ale zbarvuje zároveň věcné okolí, které

jakoby na ní participovalo. Různé oblasti světa jsou též náladově různě charakterizovány a z určitých věcí, zvláště vzpomínkami zatížených, na ně stoupají určité nálady (26).

Nálady a „stavy“ jsou čímsi dynamickým; mají ve své podstatě, že jsou z něčeho a k něčemu; každá nálada je náladou k jistému počínání. V náladách a „stavech“ (v tom, jak nám je) tkví tak možnost našich aktivit. Každý život je pak charakterizován jakousi škálou nálad, z nichž některé v zřejmé souvislosti s našimi organickými potřebami se periodicky střídají a zatlačují, jiné pak souvisí spíše s celkovým průběhem našeho života. Náladový život má vždy bohatou strukturu, není nikdy jednoduchý. Spíše hovoří o dominantní náladě nežli o výlučné – i v největším hoří jsou vrchy a důly, i v něm probíhá život momenty uspokojení, a naopak je každá radost obklopena horizontem bolesti a hoře (26).

Existují nálady, v nichž takřka nejsme schopni normálních životních funkcí, nálady olupující o život. Existují nálady, v nichž život je schopen mechanické funkce, nálady lhostejné a všední, a konečně nálady, které nám otvírají nějakou význačnou životní možnost. Člověk hledí celý svůj život podle nich zorganizovat, podřizuje jej nějaké podstatné vášni jako určujícímu smyslu konání. Jsou to nálady, v nichž se rodí nejpodstatnější lidské činnosti, z nichž vzniká tvůrčí život; v nich se vtahujeme k celku života a světa, v nich žije vždy údiv nad celkem, jakési předtematické pochopení faktu bytí na světě (26).

Zvláštní pozornost je třeba věnovat sebevraždě dětí. Již Casper a Heyfelder považovali veliký přírůstek dětských sebevražd za známku své doby, a novější data ve všech zemích dokazují ohromující skutečnost, že naše něžná „nevinná“ mládež je se životem stále nespokojenější. Především se stávají dětské sebevraždy čtenějšími ve městech (21).

Manželský a rodinný život má zřejmě vliv na sebevražděnost. Manželství má příznivý vliv na fyzické i mravní prospívání, ve srovnání se svobodnými lze usuzovat, že ženatí jsou zdravější, odporu schopnější, žijí déle. Příznivý vliv je patrnější na muži než na ženě. Zřejmě může manželské spolužití příznivě působit jenom tehdy, když manželství vzniká z opravdové náklonnosti a chrání a upevňuje tuto náklonnost a když

život v manželství je rozumný a mravný. Tento stav však nezávisí na samém manželství, nýbrž musí být spíše do manželství přinesen. Manželství nečiní samo o sobě všechno dobrým. Manželství závisí v první řadě na rozumových a mravních vlastnostech lidí, a protože k manželskému životu i chleba je třeba, je ve značné míře regulováno hospodářskými poměry země, jistého místa a určitých dob. Samo o sobě může tedy manželství působit příznivě i nepříznivě, může sebevraždnosti překážet i podporovat ji, podle okolností. Z výše uvedeného lze konstatovat, že výlučně nepříznivě nepůsobí (21).

Bližšími příčinami sebevraždnosti jsou rozhodně lidské poměry (shora uvedené) než všeobecné poměry. Všeobecné poměry působí na vznik sebevraždnosti jen disponujícím způsobem a nepřímo. Jejich působnost není dost velká, aby bylo možno z nich odvodit záhadné společenské zlo celé nebo aspoň z větší části (21).

Skutečné může být neštěstí, jímž člověk trpí, ale může být i vymyšlené. **Situace se odvíjí podle rozumové a mravní povahy člověka.** Neštěstí je pro postiženého ovšem vždy rozhodující, vždy velmi velké, aby se vzdal života. Objektívni pozorovatel nalezne ve většině případů, že příčina byla příliš nepatrná v poměru ke ztrátě života a jak malé a bezvýznamné příčiny často rozhodují, a vidí, že téměř vždy nějaký rozumový nebo mravní nedostatek zakalil soudnost. Ne bez příčiny se zdá zdravému lidskému sebevražda nepochopitelná a tak hrozná. Normální a rozumný člověk se jí nedopustí. **Každý zdravý světový a životní názor přiznává životu vysokou cenu a snaží se jej zachovat, vyhovuje přirozené snaze po sebezáchově (21).**

Vliv rozumového, mravního a náboženského vzdělání

Masaryk se dále podrobněji zabývá, proč se přes všechny pokroky v praktickém životě lidstvo necítí šťastnějším, nýbrž naopak nešťastnějším. Proč a které poměry duševní vzdělanosti jsou životu ve značné míře tak nepřátelské (21).

Vyšší rozumové vzdělání nepřivádí člověka snáze k sebevraždě samo o sobě. Vyšší rozumové vzdělání činí člověka jemnějším, utváří jeho život bohatší a různotvárnější. Přivádí člověka do nových a těžkých situací, čímž ho právě staví před otázku bytí či nebytí spíše než člověka méně vzdělaného, který následkem svého

omezenějšího duševního obzoru miluje život pro svoji prostotu a skromnost a kterému otázka bytí a nebytí na mysl ani nepřijde. Není lehké určit, jaké je tedy správné a opravdové rozumové vzdělání. Naopak dá se očekávat, že mezi krajnostmi nevzdělanosti, jak ji v našich státech představuje nejprostší venkovan, a vysokého vzdělání, např. universitního profesora, je prostřední vzdělání nebo lépe řečeno polovzdělání v nejrozmanitějších stupních a odstínech. Polovzdělání, které bývá nejčastěji, je nebezpečné. Polovičitost se vztahuje k přímému poměru stupni školního vzdělávání. Lidé vědí mnoho, velmi mnoho, ale jejich vědění nemá na jejich život zdaleka takový vliv, jaký by mít mělo, a v tom je velká chyba. **Učíme se příliš mnoho pro školu a neučíme se dosti pro život.** Z toho vyplývá, že polovzdělanost disponuje k sebevraždě, rozumové vzdělání nabývá na účet vzdělání mravního. Největší sebevraždě je v těch zemích a u těch národů, kde je nejvíce nemetodického a nepraktického polovzdělání. **Vědění, které nelze užít, činí člověka fantastickým, přivádí k poštilému hloubání, tvoří neukojitelné potřeby, odnímá chuť k užitečné práci a vede konečně k omrzlosti života (21).**

Zvláštním činitelem vedle vzdělání rozumového je mravní vzdělání. Člověk nemá pouze rozum, má též vůli. Sebevražda je výsledek nejen rozumu, nýbrž i mravního činitele, vůle. Otázka po mravním vzdělání sebevrahů není tedy méně důležitá než úvaha o jejich rozumovém vzdělání. Celý člověk je jednota složená z rozumu a mravnosti. K jasnému porozumění společenského hromadného jevu sebevraždy lze dospět poznáním, z jakého mravního ovzduší tento smutný jev vyplývá (21).

Motivy sebevraždy jsou převahou nemravné; ušlechtilější a lepší pohnutky téměř mizí před méně šlechetnými a špatnějšími. Nešťastná láska, bolest a zármutek pro jiné, zvláště pro ztrátu příbuzných, a lítost i stud se vyskytují velice zřídka, kdežto neřesti, láska k penězům a nemravné pohnutky vůbec působí nejúčinněji (21).

Nemravný znamená mnoho, protože nemravnost může být rozmanitého způsobu. Sebevrah může být celkem lepší než mnohý, kdo zůstává naživu. Stejně však může být i špatným a horším, ale vždycky dává svým činem najevo mravní slabost, mravní nepevnost. Nedá se popřít, že velká většina lidí pevně snáší podobná, táž a ještě těžší neštěstí. Na každého člověka, kterému se zdá jeho osud nesnesitelným, možno

nalézt tisíce jiných, kteří totéž neštěstí snášejí a překonávají. Speciální nemravnost sebevrahů spočívá tedy ve zvláštní beznadějnosti a zoufalosti, v nedostatku důvěry, v přesvědčení, že osudy lidstva nemožno zlepšit, a v nedostatku síly o zlepšení těchto osudů dobrovolně spolupracovat. Statistické výkazy motivů ukazují, že spousta sebevrahů vede život ve mnohém ohledu nemravný: jsou oddáni pití a všelijakým prostopášnostem atd. Za druhé jsou sebevrazi v největší míře stíženi zvláštní slabostí, jež se štítí a zavrhuje snahu a práci člověka kvůli člověku, zneuznávajíc pravý úkol života (21).

V jednotlivostech se dá ovšem o různých nemravních příčinách a motivech říci mnoho, nejdůležitější jsou však tyto. Většina sebevražd se děje v afektu nebo ve vášnivosti, tedy v takovém stavu myslí, kdy není možná jasná rozvaha, anebo kdyby i možná byla, nedbá se na ni. Další příčinou je omrzelost života, tzn. že jsou lidé, kteří si odnímají život skutečně z dlouhé chvíle, z otupělosti, lenosti, povalovačnosti, zahálčivosti, v řídkých případech se jeví opravdová ošklivost k životu, jedná se o chorobný stav a vzniká často u asketů a zhýralců. Velice působí lihové nápoje. Opilec se lehce usmrcuje, ať už je jeho opilost následkem habituálního pijáctví nebo jenom ojedinělá. Zvláštním jevem je sebevražda po vraždě a zabití, následkem lítosti a výčitek svědomí pro nerozvážený skutek. Pokusy o sebevraždu bývají podnikány také ze spekulace (21).

Srovnáním mravního vzdělání sebevrahů s jejich vzděláním rozumovým, když oboje je pojato jako jednotný celek, pohlíží moderní společnost na společenský jev sebevraždy v docela zvláštním světle. Vzdělaná společnost je unavena životem, tato její únava vyplývá však z jejího nedostatečného rozumového a mravního vzdělání, rozum a mravnost nejsou stejnoměrně a dobře propracovány, sjednoceny. Lidé jsou příliš rozumní, aby byli dobrými, a příliš špatní, aby byli úplně moudrými. Světový a životní názor není harmonický, není dosti dobrý a krásný, aby člověku dal a zachoval radost ze života. **Polovičatost (rozumová a mravní) je velkou příčinou moderní omrzelosti života (21).**

Náboženské vzdělání a život církevní je trvalou složkou lidské kultury vedle vzdělání rozumového a mravního. Mravnost člověka, jeho veškeré jednání a snažení

nabývá v náboženství onoho zvláštního posvěcení, jež vtiskuje člověku znak božského. Živá zbožnost, subjektivní cit vede přirozeně k vnitřnímu sjednocení stejně smýšlejících. Náboženství se projevuje v církevním životě, tím vzniká náboženská organizace, jež proniká a spravuje veškerý život společnosti. Lidstvo, potřebuje duchovní vedení k pravdě, dobru a krásnu. Tímto vůdcem však může být jenom taková síla, která dovede vyplnit největší hlubiny lidské duše, a takovou je právě náboženství. A tato duchovní moc nad myslí je podporována církví, náboženskou organizací společnosti. Ubývá-li nábožnosti, ubývá-li moci církve, ubývá také útěchy, naděje a radosti ze života. Někteří duchové mohou sice, jak se domnívají, správně, dobře a krásně žít bez všeho náboženství, v jádru se ale jedná o klam (21).

Vlastní příčinou moderní sebevražednosti je nenábožnost doby v důsledku moderní polovičatosti a bezzásadnosti (21).

Člověk je spojen se svým nejbližším i vzdálenějším okolím a na něm je do jisté míry závislý. Člověk není však slepým nástrojem přírodních sil, nezávisí úplně a výlučně na vnějším světě. Naproti vnějšmu světu stojí vědomí, psychický celek, který apercipuje vnější svět podle svých vlastních zákonů. Je to psychická totalita, jež je dána pamětí a vzpomínkou. Naproti každému jednoduchému i složitému působení vnějšího světa stojí duševní celek, který není výtvozem zcela zvnějška, ale poměrem vzájemného působení. Vědění člověku dává moc vsahovat do příčinné souvislosti. Může si postavit určité cíle jako ideály, dovede volit příslušné prostředky. Vždy se však řídí nejsilnější pohnutkou, není slepí, neboť na něj působí i jiné pohnutky. Před rozhodnutím uvažuje a volí, hledá takový prostředek, který nejlépe odpovídá cíli. Volba sama se řídí povahou, tu pak si člověk tvoří z velké části sám (21).

Za špatnou vůli není člověk odpovědný méně než za nedostatečnou logickou myšlenkovou operaci, vůli je třeba stejně pěstovat a vychovávat jako rozum. A jenom tím, že je determinována, je schopna pěstění a výchovy. Člověk vychovává svou vůli tak, že odnímá žádosti, náklonnosti, nechut', zásady. Vůli, kterou má, může změnit výchovou, sebevýchovou, stejně jako vzděláním, které přijímá od jiných. Může přijmout ony dispozice, zásady, zvyklosti, o kterých ze zkušenosti ví, že za jistých okolností musí vést k určitému výsledku (21).

Nelze subjektivní náhodu považovat za objektivní a subjektivní pravděpodobnost, nelze ji zaměňovat s matematickou. Vědění má dosud ještě mnoho mezí. Člověk ví dosud příliš málo, aby mohl předpovídat přesně. Nedostatečnost lidského vědění nejde považovat za všeobecně platný, objektivní zákon. Lidstvo dosud nedovede přehlédnout příčinnou souvislost společenských jevů, proto je to jeho neznalost, která ho děsí. Nepřetržitou prací musí stále hlouběji vnikat v celkový mechanismus, aby bylo možno konečně poznat, jak působí celek na člověka. Jenom přesným poznáním veškerenstva a jeho působení na člověka a poznáním zákonů ovládajících duševní jevy jsme s to, abychom zasahováním do vývojového procesu lidstva dosáhli svobody a dokonalosti. Složitost činitelů působících na člověka je sice velmi značná a téměř nepřehledná, přesto však lze o nich vědecky jednat a ukázat, že se jednání člověka neděje bez jeho zasahování, že vůle lidská je sice determinována, proto však nikoli nesvobodna (21).

Patočka uvádí: člověka lze charakterizovat jako bytost mající svět a pomocí své tělesnosti žije v kontaktu s jinými předměty tohoto světa. Žije v něm především s jinými subjekty, na prvním místě s bližními. Člověk je charakterizován takovými rysy a tím, že má schopnost pochopit, porozumět i druhým živým bytostem a být si plně vědom tohoto pochopení. Lidský život není žití pro sebe a o sobě, nýbrž žití s jinými a s ohledem na ně. Přitom je svět našeho aktuálního prožívání nám všem společný, je prostředí ne snad každé lidské životní aktivity zvláště, ale v nejrůznějších stupních různých individuím aktuálně, principiálně však všem stejně intersubjektivně přístupné (26).

Pokud se člověku podaří analyzovat příčiny a pohnutky volných činností, může působení jednotlivých činitelů přibližně měřit a na základě tohoto měření zařídit celý svůj život tak, abych mohl s výsledkem šťastně a spokojeně pracovat o uskutečnění ideálů, etikou vytyčených. Jako každému zlu se může proto i moderní sebevražednosti čelit rozumnou prací. (21)

1.2.4 O škole a vzdělání

Všeobecné Masarykovy zájmy zasahovaly i do oblasti výchovy. V této oblasti Masarykova filozofie člověka a společnosti jej úzce spojuje s myšlením Jana Ámose Komenského. Oba totiž byli přesvědčeni o tom, že náprava společnosti musí být založena na výchově, i když je to cesta dlouhá a obtížná (2).

V životě a díle T. G. Masaryka měl důležitou úlohu prožitek pramenící z dětství, mládí, rodinné výchovy i školy. Tento prožitek měl odezvu v Masarykových názorech na reformy školství. Podle Masaryka je Komenského i v této světonázorové rovině třeba chápat v kontextu pobělohorské tragedie, kdy byla splácena daň zoufalství nad ztrátou vlasti a církve a kdy současně chápaná víra zvítězila nad církevní dogmatikou (18).

Své děti vychováváme již tím, jak v mládí sami žijeme, a to dvojnásobem. Člověk je ovlivněn dědičností jak fyziologickou tak psychologickou. Od pokolení k pokolení táhne se dědičný hřích i dědičná ctnost. Nejstarší pravidlo pedagogiky je cti otce svého i matku svou, moderní pedagogika k tomuto přidává cti duši svého dítěte, cti duši dětí svých dětí, cti duši budoucích pokolení! Pamatuj nejen na své dítě, ale též na děti svých dětí. Pamatujme, že ve stálém vývoji jsou založeny dějiny pokolení, omezovány zákony dědičnosti. Poznáním těchto vlivů moderní škola a stát svou legislativou uvolňují svazky rodičů a dětí, dítě se skutečně emancipuje (18).

Velmi důležitá je dětská psychologie, když tato byla dosud málo vědecky pěstěna, až na výjimky u vynikajících spisovatelů. Ovšem bylo jich žalostně málo, kteří vnikly do dětské duše. Na druhé straně i znamenití spisovatelé mají ve svých dílech velké psychologické chyby. Běžná literatura dokonce nemá posud valné psychologické ceny, tedy ani pedagogické. Ideální výchova je stálým dozorem. Zvláštnosti dětské duše jsou nadšení, zlobivost, dědičnost, myslivost dítěte, rozumovost, dětská paměť, dětská fantazie, dětská naivita, dětská zvědavost, nápodobivost. Dítě napodobuje všechno, tedy dobré i zlé. Dítě žije venku, ne v sobě. Dítě nemyslí nesprávně, ale jeho činnost je mytická. Dnes již neplatí, že dítě je andělíčkem, andělem, ale je zvláštní bytostí vyžadující přepečlivou péči, aby splnilo naše představy a očekávání k dosažení svébytného člověka moderní doby (18).

Vychovatel je stálým dozorcem, dítě nemá být ani minuty samo. Dítě musí mít však pocit svobody a vědomí, že je volné. Je to otázka správného přístupu k dětem a nepřetržité výchovy (18).

Tam kde se výchovné aspekty nesetkaly s dostatečnou účinností, tam nastupuje potrestání, trest. Pravidlem musí být ne trestat, ale vychovávat. Trest musí být přiměřený věku dítěte, bít dítě vlastně znamená bít sebe. Trestem se nevychovává a ještě se nevychovalo. Vychovat se dovede jen dobrotou a láskou (18).

Cíl a ideál moderního vychování a vyučování.

Společnost se hospodářsky, sociálně, myšlenkově, nábožensky a politicky revolucionizuje a škola svým plánem vyučování a organizací tomuto nevyhovuje (18).

To znamená rozpor školy a života. Život se vyvíjí rychle, organizace školství jako by nebyla nikdy schopna tomuto vývoji stačit. Masarykovým názorem je, pokud zde se nachází rozpor, měl by být opačný. Škola by měla být v předstihu před životem, aby jej mohla zdokonalovat (2).

Čemu učit

Mnohá odpověď zní – jen užitečnému s důrazem na vzdělání všeobecné, vyšší, specializované, praktické a teoretické, abychom mohli dítě vychovávat pro společenskou potřebu. Je důležité vzdělání přizpůsobit člověku a jeho budoucímu zaměstnání a oblasti, ve které bude pracovat. Člověk fyzicky pracující potřebuje jiné vzdělání než pracující duševně. Nutná je popularizace vědění, rozvržení škol nižší, střední, vyšší. Školství musí být odstupňováno (didaktika), fyziologicky a psychologicky podle vývoje rozumu a citu, empiricky podle rozvržených škol. Nutno respektovat stupně vývoje, puberta – období dospívání, dospělost (zralost), nabývání zkušeností. Stupně jsou podle rozumového rázu, každý jednatlivec není stejně nadaný jako druhý. Až později zjistí, co v něm dřímá, záleží na učiteli jak s tím naloží (určování talentu, jejich zkvalitňování). Nerespektováním se ničí talenty, když pedagog včas věci nevystihl a jednatlivec zakrněl (18).

Národnost, etika, náboženství, etické předměty na školách

Na prvním místě je otázka národnostní, jak pěstovat národnost ve škole. Národnost se dosud pojímá jednostranně, pouze jazykově, ale obsah je širší – mít znalosti o ústavě státu, organizaci státu, jeho historii, tradici, národnosti, rase atd. Není doceněna otázka literární, nutno pěstovat literaturu, moderní literaturu historie, upozorňovat na sociální organizaci a historii každého národa. Ukazovat na jednotlivá a významná údobí každého národa. Pěstovat národní cit, uvědomění eticky na mravních základech. Musí být jasné, že národnost, má-li národní uvědomění působit mravně, nesmí být negací. Přitom ovšem je zapotřebí, aby učitel vštípil svému žactvu několik nejhlavnějších etických pravidel takovým způsobem, že by se k těmto pravidlům vhodně příležitostně vracel. Dítě musí od učitele slyšet hlavní etická pravidla, příkázání nedokladovat, ale poučit, prostě poslouchat a konat. Nejdůležitější všude je otázka pohlavní mravnosti a jak tu postupovat. Ne trestat, ale odměnit, toto spíše vede k cíli (18).

Od samého začátku se všechny vědy pěstily zároveň. Co platí o všech oborech vědění vůbec, platí o každém oboru zvlášť. Pedagogika hledí více na budoucnost než na minulost. Tím teprve dospíváme k pochopení. Tomuto se v nové filozofii říká dialektika. Úkolem dialektiky je vybrat z logického a historického hlediska (roztřídění věd), pojmy tak, aby jeden nesl druhý. Člověku nestačí ani všeobecné vzdělání, nýbrž musí být založeno filozoficky. Praktické předměty ve školách, všeobecné vzdělání je průpravou k vyššímu spletitějšímu odbornému poznání. Při každé praktické činnosti se naučí člověk metodicky myslet a z toho vyvěrá ten hluboký lidský um (18).

Umění a jeho vliv na školu i ve škole

Proti intelektualizmu školy, pěstování jen vědy a vědeckých schopností ducha, je vedle etiky a náboženství nutno především dát dětem uměleckého vychování, jehož se jim dnes v rozumovém světě nedostává. Uměním se podporuje a v tom je i podstata vnitřní tvořivosti člověka, ztělesňuje názor na svět v konkrétní formě jednotlivého působení uměleckého díla. Toto úzce souvisí s mravností. Umělecké dílo působí po stránce mravnosti svou sugescí (18).

Výchova v rodině

V neposlední řadě nesmíme zapomínat na výchovu v rodině jako nezanedbatelnou součást celého výchovného a vzdělávacího procesu. Nemělo by být zásadních rozporů, co slyší dítě doma a co se učí dítě ve škole. Moderní škola úzce spolupracuje s rodiči a společně hodnotí a řeší výsledky v učebním procesu a přijímá společná opatření (18).

Do které míry v dítěti převládá rozum nebo cit? O poměru rozumu a citu se mnoho mluví v etice a také v dětské psychologii. Může se zdát, že dítě je citovější, že v něm jsou city poměrně silnější než rozumové činnosti. Cit v dítěti je cit poměrně slabší než jeho rozum, pokud není vyvinutý. Rodiče nedávají látku k přemýšlení, bojí se, aby dítě myslelo, tím vzniká citlivůstkářství. Rodiče si myslí, že se cit stará sám o sebe, on však musí být stejně pěstován jako rozum, cit může zakrnět jako rozum může být špatně vyvinut. Stejně jako cit musí být pěstována vůle – chtění: to znamená zvykat chtít. Nestačí povědět děle, ale přinutit dítě, aby skutečně chtělo. Pěstují-li se cit a vůle, bude se pěstovat zároveň spontánnost a osobnost dítěte. Nelze hovořit přímo o svobodě vůle, ale spontánnosti a pěstování vůle si má být dítě vědomo, což pak znamená pěstovat určité cíle. Spontánnost znamená být odpovědným za to, co se dělá. Nemáme tlumit v dítěti odpovědnost za jeho činy. V tom smyslu se myslí vychovávat osobnost (18).

Sebevzdělání jako negativní charakteristika moderní školy: „Každý snaživější člověk potřebuje vedle školského vzdělání vzdělávat se sám“. Nejlepší škola nepodává nám to, co každý myslivější individualista chce a čeho chce dosáhnout. Moderní škola je státní, sociální a politická. Co chce tedy škola všeobecně: její cíl je a musí být životní z hlediska individuálního nebo racionálního. Chceme především vědět co je a co bude, nejen co bylo (18).

Protože moderní škola je vědecká, musí být oproštěna od všech negativ, mýtů atd. To ovšem představuje to nejzákladnější. Pevný řád ve výuce, stanovení cílu, kvalitní dlouhodobé cíle, vědomou přípravu jejich aktérů, učitelů, citlivý přístup

k vyučovaným, vytvoření vhodného prostředí pro kvalitní výuku nejmladší generace, až pozdější specializaci vyšších stupňů (18).

Reflexe na aktuální stav: Naše společnost se zabývá problémem, zda potřebuje více gymnazistů, tj. absolventů se všeobecným vzděláním s poukazem na důležitost tohoto vzdělání. Nejvyššího všeobecného vzdělání se dostává právě studentům gymnázií, méně však studentům na středních odborných školách a nejméně žákům středních odborných učilišť. Na středních odborných školách a středních odborných učilištích je studium zaměřeno na specifické vědomosti, tudíž tito absolventi nejsou plně vybaveni pro běžné životní a pracovní situace (30).

Studenti, kteří dosahují obecného vzdělávání, jsou schopni vyššího ekonomického růstu, jsou flexibilnější, schopni se dále vzdělávat, rekvalifikovat se. Studenti se specifickým zaměřením raději pracují v zaběhnutých systémech. Toto svědčí pro nutnost, aby se vzdělávací systém v České republice zaměřil na rozvoj všeobecného vzdělávání a obecné kompetence. Není nutné mít více gymnazistů, ale je nutné posílit rozvoj všeobecného vzdělávání na středních školách a středních odborných učilištích, vzdělávání pro studenty dosažitelného a užitečného. Na základních školách motivovat děti k dalšímu vzdělávání (30).

2. CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY

2.1 Cíl práce

Na základě výzkumného šetření jsem si stanovila následující cíle:

Cíl 1: Zjistit u studentů Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích Zdravotně sociální fakulty, zda mají znalosti o životopisných datech a profesní příslušnosti T. G. Masaryka.

Cíl 2: Zjistit, zda studenti Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích Zdravotně sociální fakulty mají vědomosti týkající se děl T. G. Masaryka a zda znají základy jeho životní filozofie.

Cíl 3: Zjistit, zda studenti Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích Zdravotně sociální fakulty četli nějaké dílo T. G. Masaryka.

2.2 Hypotézy

Hypotéza I: Více než polovina studentů bude znát životopisná data (místo a rok narození, rok úmrtí) a profesní příslušnost T. G. Masaryka.

Hypotéza II: Více než dvě třetiny studentů udělá chybu v identifikaci děl T. G. Masaryka a v otázkách na základy jeho životní filozofie.

Hypotéza III: Více než dvě třetiny studentů připustí, že nečetli žádné dílo T. G. Masaryka.

3. METODIKA

3.1 Popis metodiky

Ke sběru dat pro zpracování praktické části jsem použila kvantitativní metodu dotazování a techniku dotazníkového šetření. Výsledky dotazníkového šetření vedly k dosažení cílů zaměřených na zjištění znalostí studentů Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích Zdravotně sociální fakulty o Tomáši Garrigue Masarykovi.

3.2 Charakteristika zkoumaného souboru

Respondenty byli studenti Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích Zdravotně sociální fakulty (viz tabulka č. 2). Zkoumaný soubor se konečně skládal z 60 (50 %) studentů prezenčního a 60 (50 %) studentů kombinovaného studia, celkem tedy ze 120 (100 %) studentů.

Z celkového počtu respondentů bylo 46 (77 %) žen a 14 (23 %) mužů prezenčního studia a 42 (35 %) žen a 18 (15 %) mužů kombinovaného studia.

Dotazníky vyplňovali respondenti v tištěné formě, řídili se pouze pokyny v úvodu dotazníku bez podrobnějších informací.

3.3 Technika dotazníku

V průběhu výzkumného šetření jsem rozdala 150 anonymních dotazníků. Z celkového množství rozdaných dotazníků se mi jich vrátilo ke zpracování 120 (79 %). Žádné dotazníky jsem ze zpracování nevyřadila. Vyplněné dotazníky jsem využila ke zpracování praktické části bakalářské práce. Dotazníkové šetření probíhalo v březnu a dubnu 2011.

K dotazníkovému šetření jsem použila jednoduchý dotazník obsahující 12 otázek (viz příloha č. 1). První dvě otázky byly identifikační týkající se pohlaví a formy studia respondenta. Dotazník obsahoval celkem 10 otázek uzavřených (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9,

10), respondent měl možnost zatrhnout jednu odpověď, v otázce č. 6 měl možnost více odpovědí. Dvě otázky byly polootevřené (11, 12), zde si respondent mohl vybrat z nabízených možností a měl možnost otázku doplnit vlastní odpovědí, v otázce č. 11 mohl zaškrtnout a doplnit více odpovědí.

Před vlastním výzkumným šetřením jsem provedla předvýzkum u pěti náhodně vybraných vysokoškolských studentů prezenčního a kombinovaného studia. Cílem předvýzkumu bylo zjistit, zda otázky v dotazníku jsou srozumitelné. Výsledky předvýzkumu jsem ke zpracování praktické části nevyužila, sloužily pouze k vyhodnocení srozumitelnosti a náročnosti dotazníku.

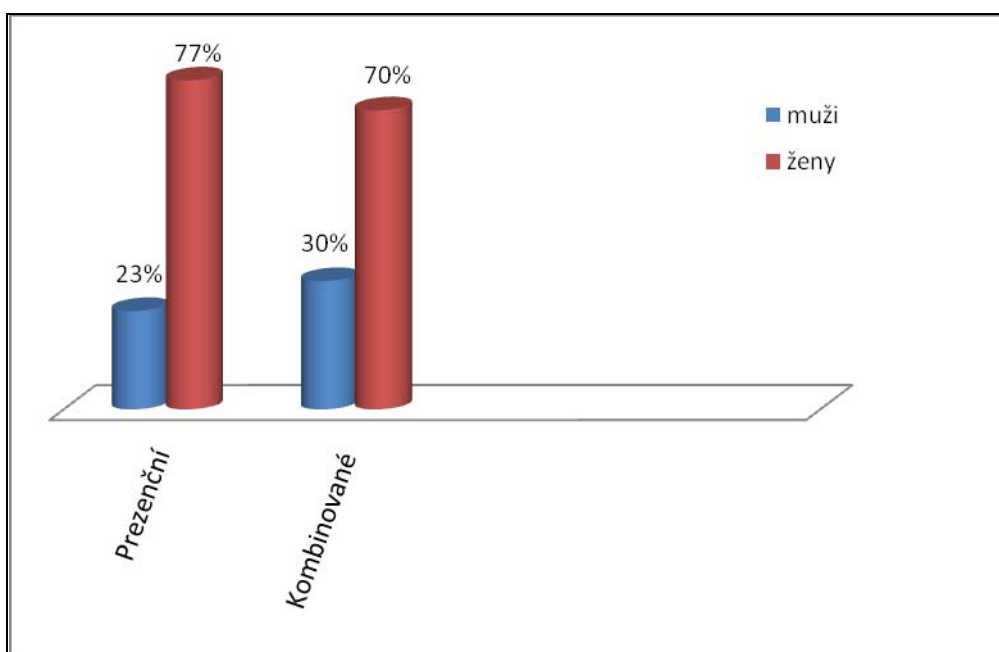
TABULKA č. 1 - Zkoumaný soubor (předvýzkum)

Forma studia	Počet studentů	Pohlaví
Prezenční	2 (38%)	Žena
Prezenční	1 (12%)	Muž
Kombinované	1 (35%)	Žena
Kombinované	1 (15%)	Muž
Celkem	5 (100%)	3 ženy, 2 muži

4. VÝSLEDKY

Výsledky dotazníkového šetření jsem vyobrazila v jednotlivých grafech vyhotovené v programu Microsoft Office Excel. Ke každé otázce náleží graf s procentovými hodnotami. Grafy zobrazují procentuální poměr hodnot. Konkrétní počet odpovědí na danou otázku je uváděn v tabulkách a v textu v závorkách.

Graf 1: Pohlaví všech respondentů a forma jejich studia

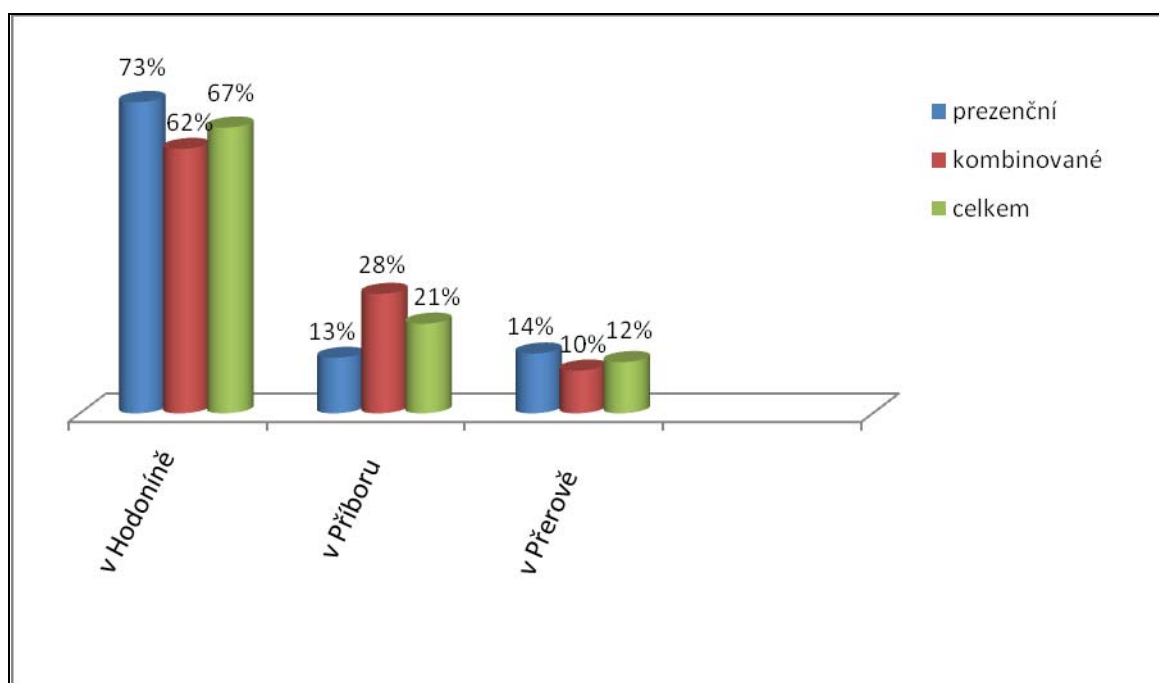
Zdroj: Vlastní výzkum

Z grafu můžeme vyčíst pohlaví všech respondentů. Graf znázorňuje, že 77 % (46) respondentů bylo ženského pohlaví a 23 % (14) respondentů bylo mužského pohlaví studia prezenčního a 70 % (42) respondentů ženského pohlaví a 30 % (18) respondentů mužského pohlaví studia kombinovaného z celkového počtu dotazovaných respondentů.

TABULKA č. 2:

Pohlaví	Studium prezenční	Studium kombinované
Žena	46 (77%)	42 (70%)
Muž	14 (23%)	18 (30%)
Celkem	60 (50%)	60 (50%)

Graf 2: Otázka č. 3 – Kde se narodil T. G. Masaryk? (v %)

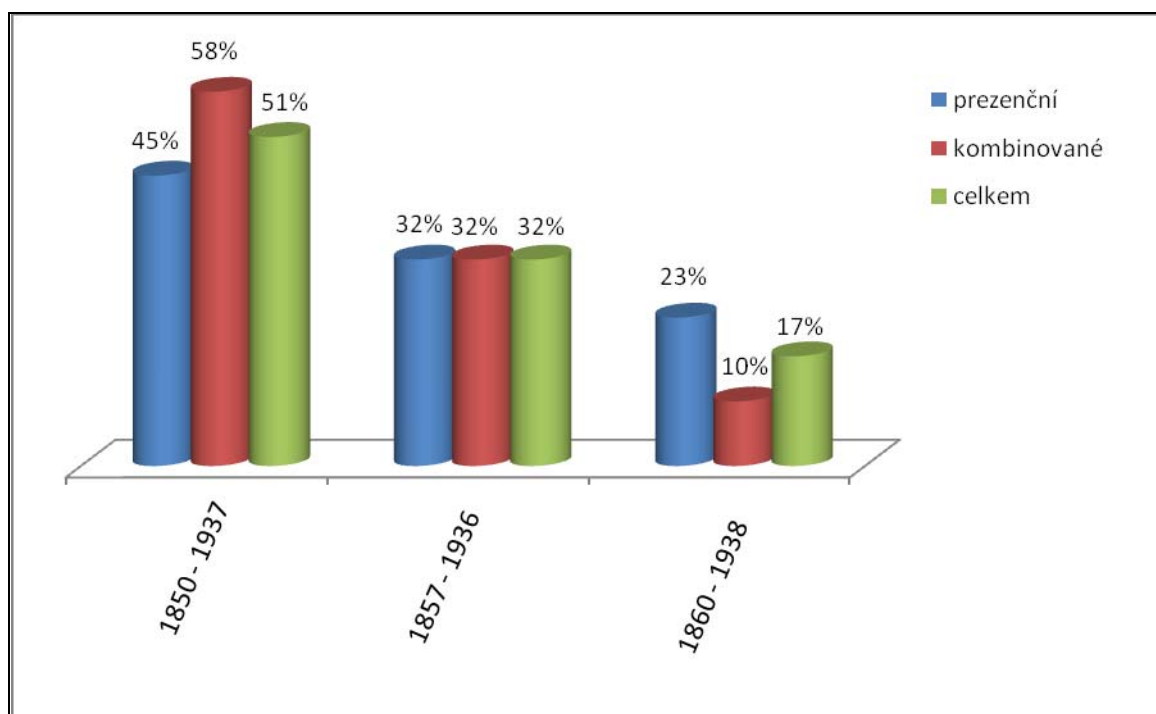
Zdroj: Vlastní výzkum

Celkem 67 % (81) studentů má znalosti o místě narození T. G. Masaryka, ví že se narodil v Hodoníně, ostatní studenti tyto znalosti nemají, 21 % (25) studentů si myslí, že se narodil v Příboru a 12 % (14) studentů zaškrtno nesprávně odpověď v Přerově. Správná odpověď je: v Hodoníně.

TABULKA č. 3:

Studium	v Hodoníně	v Příboru	v Přerově
prezenční	44 (73%)	8 (13%)	8 (14%)
kombinované	37 (62%)	17 (28%)	6 (10%)
celkem	81 (67%)	25 (21%)	14 (12%)

Graf 3: Otázka č. 4 – T. G. Masaryk žil v letech: (v %)

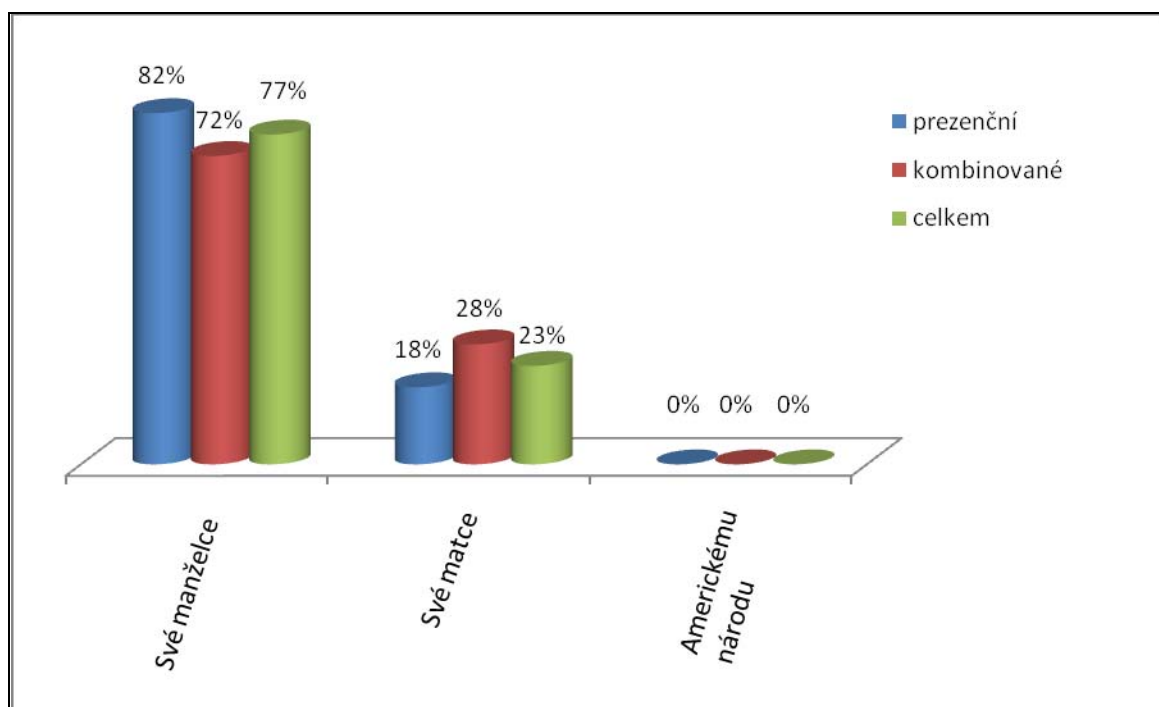
Zdroj: Vlastní výzkum

51 % (62) studentů ví, že T. G. Masaryk žil v letech 1850 – 1937, ostatní studenti tyto znalosti nemají, 32 % (38) studentů uvedlo, že žil v letech 1857 - 1936 a 17 % (20) studentů v letech 1860 - 1938. Správná odpověď je: 1850 – 1937.

TABULKA č. 4:

Studium	1850 - 1937	1857 - 1936	1860 - 1938
prezenční	27 (45 %)	19 (32 %)	14 (23 %)
kombinované	35 (58 %)	19 (32 %)	6 (10 %)
celkem	62 (51 %)	38 (32 %)	20 (17 %)

Graf 4: Otázka č. 5 – T. G. Masaryk užíval ve svém příjmení Garrigue jako poctu (v %)

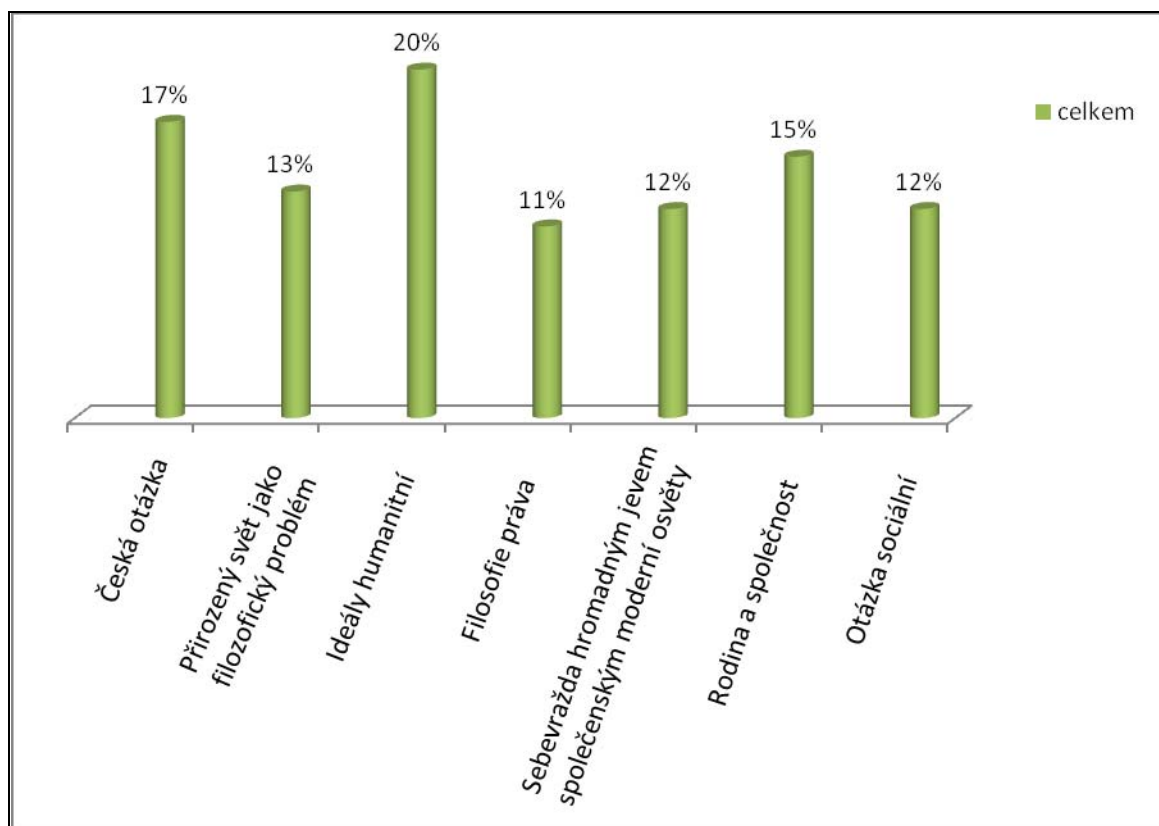
Zdroj: Vlastní výzkum

Z grafu je zřejmé, že 77 % (92) studentů si je vědomo, proč T. G. Masaryk ve svém jméně užíval Garrigue, 23 % (28) studentů však toto neví a za správnou odpověď pokládají odpověď jako poctu své matce, odpověď jako poctu americkému národu nezvolil ani jeden student. Správná odpověď je: své manželce.

TABULKA č. 5:

Studium	své manželce	své matce	americkému národu
prezenční	49 (82%)	11 (18%)	0 (0%)
kombinované	43 (72%)	17 (28%)	0 (0%)
celkem	92 (77%)	28 (23%)	0 (0%)

Graf 5: Otázka č. 6 – Která díla napsal T. G. Masaryk? (v %)

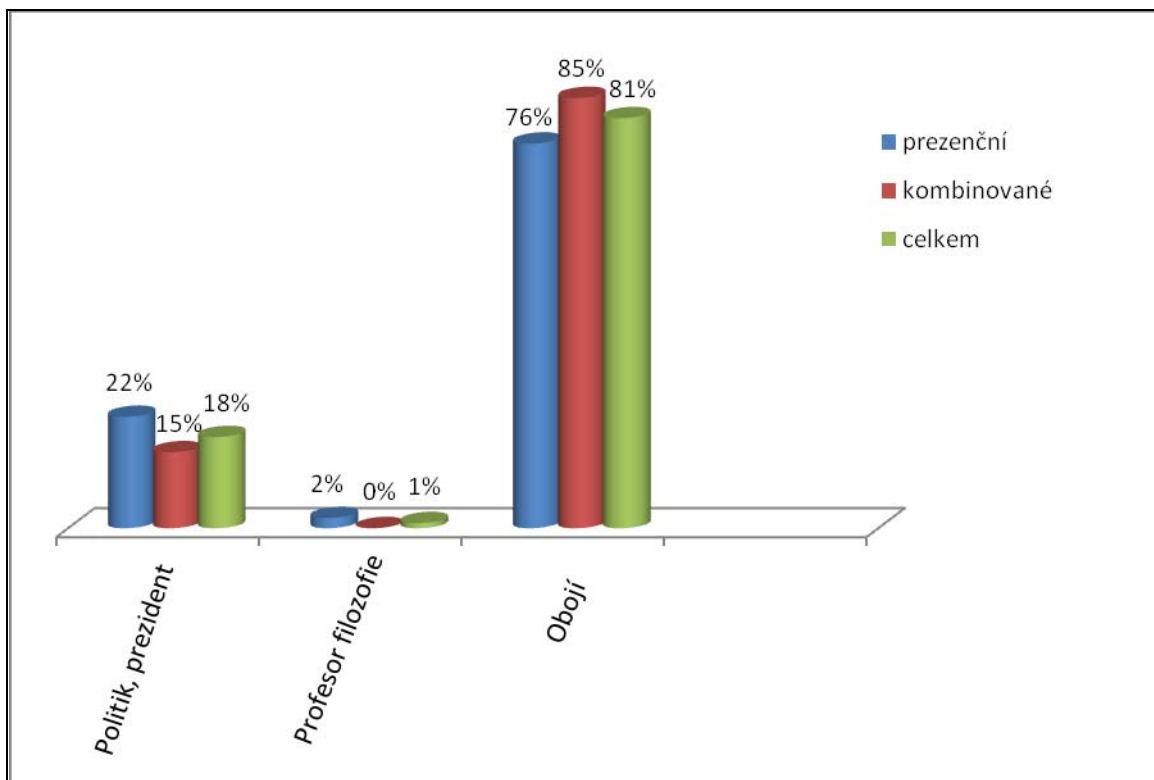
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje znalosti studentů děl T. G. Masaryka, z celkového počtu 319 označených odpovědí (100 %), nejvíce studentů 65 (20 %) označilo dílo Ideály humanitní, 53 studentů (17 %) dílo Česká otázka, 38 studentů (12 %) dílo Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty a 38 studentů (12 %) dílo Otázka sociální. 49 (15 %) studentů se mylně domnívá, že T. G. Masaryk je autorem díla Rodina a společnost, 40 studentů (13 %) označilo Přirozený svět jako filozofický problém a 36 (11 %) studentů Filosofie práva. Z 319 odpovědí je 192 (61 %) odpovědí správných a 125 (39 %) odpovědí mylných.

TABULKA č. 6:

Studium	Česká otázka	Přirozený svět jako filozofický problém	Ideály humanitní	Filosofie práva	Sebevražda	Rodina a společnost	Otázka sociální
celkem	53 (17%)	40 (13%)	65 (20%)	36 (11%)	38 (12%)	49 (15%)	38 (12%)

Graf 6: Otázka č. 7 – T. G. Masaryk byl (v %)

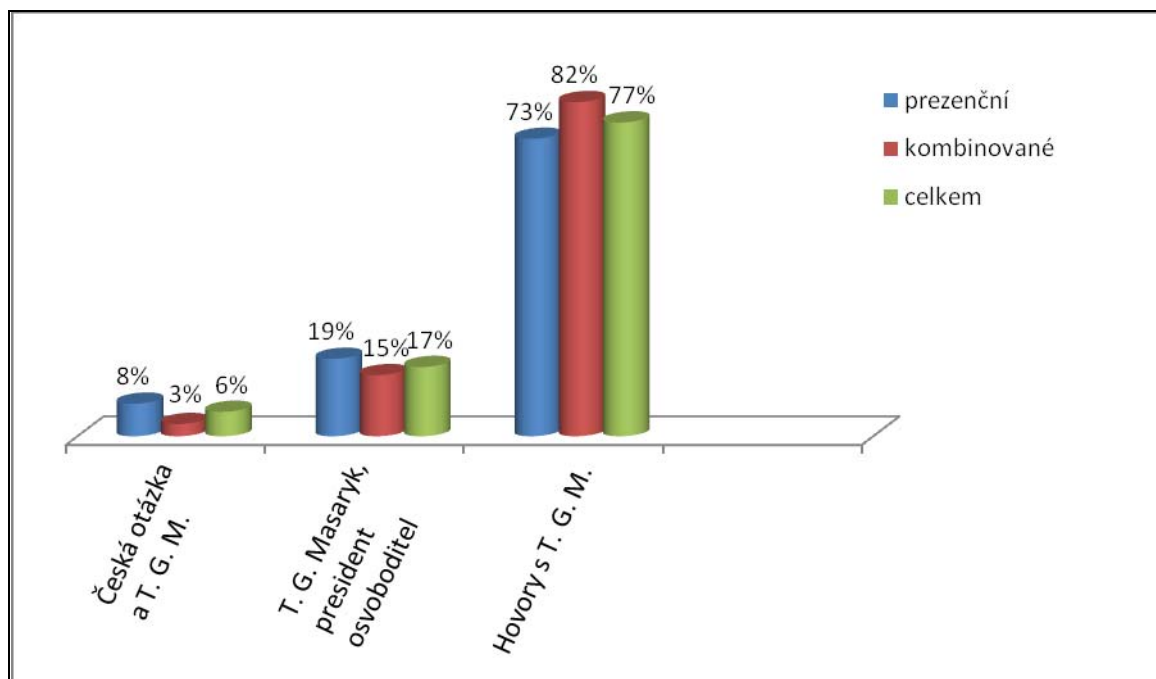
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf nám ukazuje, že 81 % (97) respondentů smýšlí o T. G. Masarykovi nejen jako o politikovi a prezidentovi, ale též o profesorovi filozofie, ostatních 18 % (22) respondentů ví, že T. G. Masaryk byl politik a na konci života prezident, pouze 1 % (1) respondentů uvedlo, že T. G. Masaryk byl pouze profesorem filozofie. Správná odpověď je: obojí.

TABULKA č. 7:

Studium	politik, na konci života prezident	profesor filozofie	obojí
prezenční	13 (22%)	1 (2%)	46 (76%)
kombinované	9 (15%)	0 (0%)	51 (85%)
celkem	22 (18%)	1 (1%)	97 (81%)

Graf 7: Otázka č. 8 – Znamé dílo o životě T. G. Masaryka napsal Karel Čapek a jmenuje se (v %)

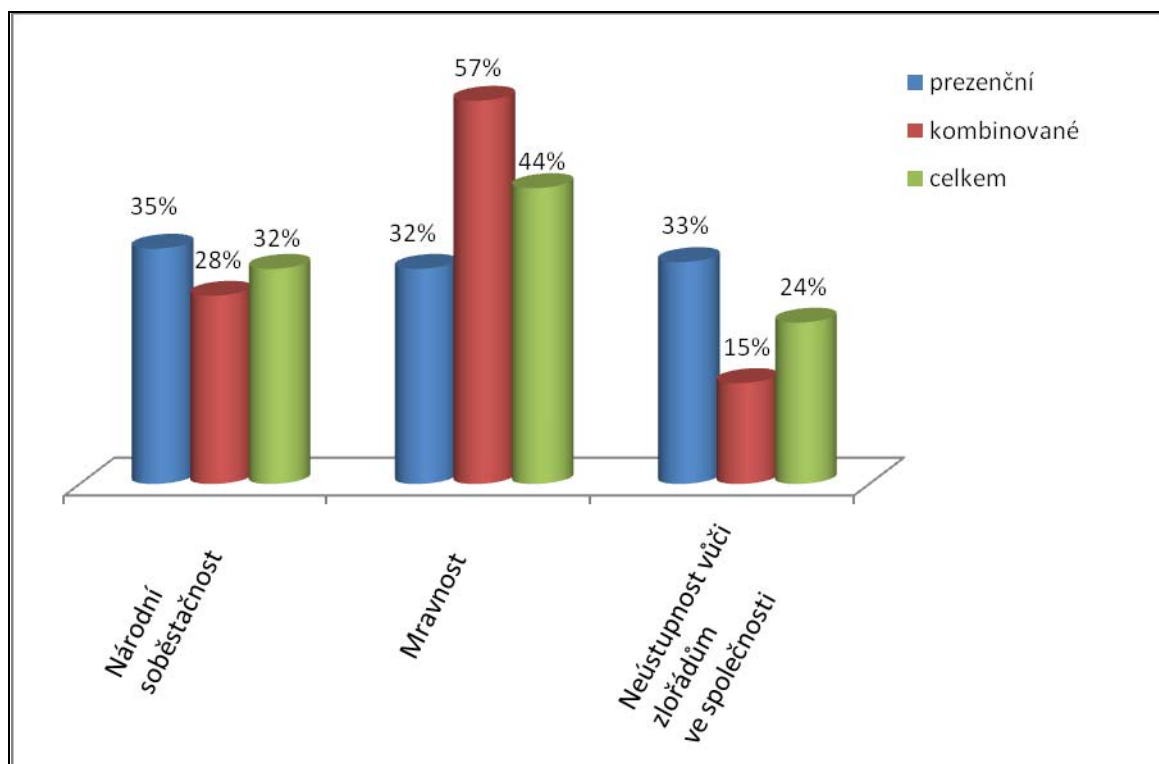
Zdroj: Vlastní výzkum

Z grafu můžeme vyčíst, že 77 % (93) studentů známé dílo Karla Čapka o životě T. G. Masaryka zná a dovede jej pojmenovat, 17 % (20) studentů se zmýlilo a uvedlo název díla T. G. Masaryk, prezident osvoboditel a 6 % (7) studentů uvedlo název díla Česká otázka a T. G. M. Správná odpověď je: Hovory s T. G. M.

TABULKA č. 8:

Studium	Česká otázka a T.G.M	T. G. Masaryk, prezident osvoboditel	Hovory s T. G. M.
prezenční	5 (8%)	11 (19%)	44 (73%)
kombinované	2 (3%)	9 (15%)	49 (82%)
celkem	7 (6%)	20 (17%)	93 (77%)

Graf 8: Otázka č. 9 – T. G. Masaryk žádal jako základ rozvoje národa (v %)

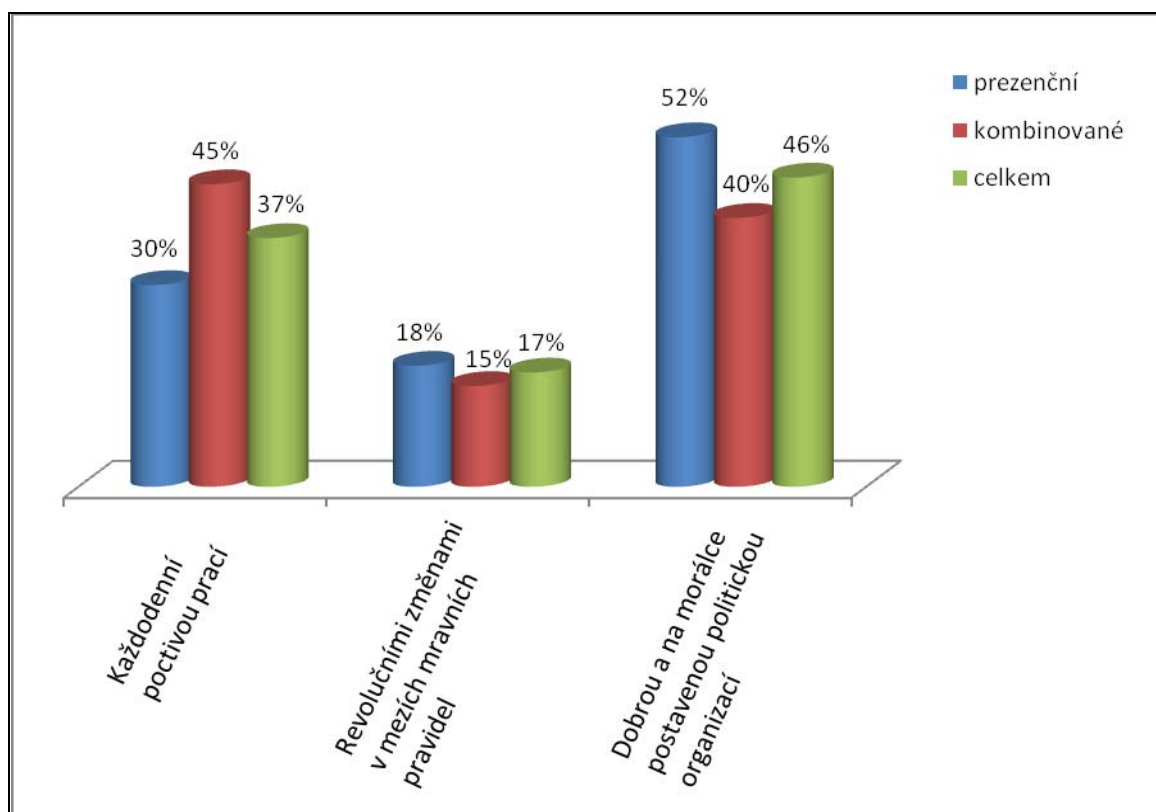
Zdroj: Vlastní výzkum

Z grafu vztahujícímu se k této otázce vyplývá, že celkem 44 % (53) studentů pokládá u T. G. Masaryka za základ rozvoje národa mravnost, někteří studenti 32 % (38) jsou toho názoru, že základem rozvoje národa je národní soběstačnost a posledních 24 % (29) studentů se domnívá, že základem rozvoje národa dle T. G. Masaryka je neústupnost vůči zlořádům ve společnosti. Správná odpověď je: mravnost.

TABULKA č. 9:

Studium	národní soběstačnost	mravnost	neústupnost vůči zlořádům ve společnosti
prezenční	21 (35%)	19 (32%)	20 (33%)
kombinované	17 (28%)	34 (57%)	9 (15%)
celkem	38 (32%)	53 (44%)	29 (24%)

Graf 9: Otázka č. 10 – Pokrok ve společnosti bude podle T. G. Masaryka nejlépe zajištěn (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

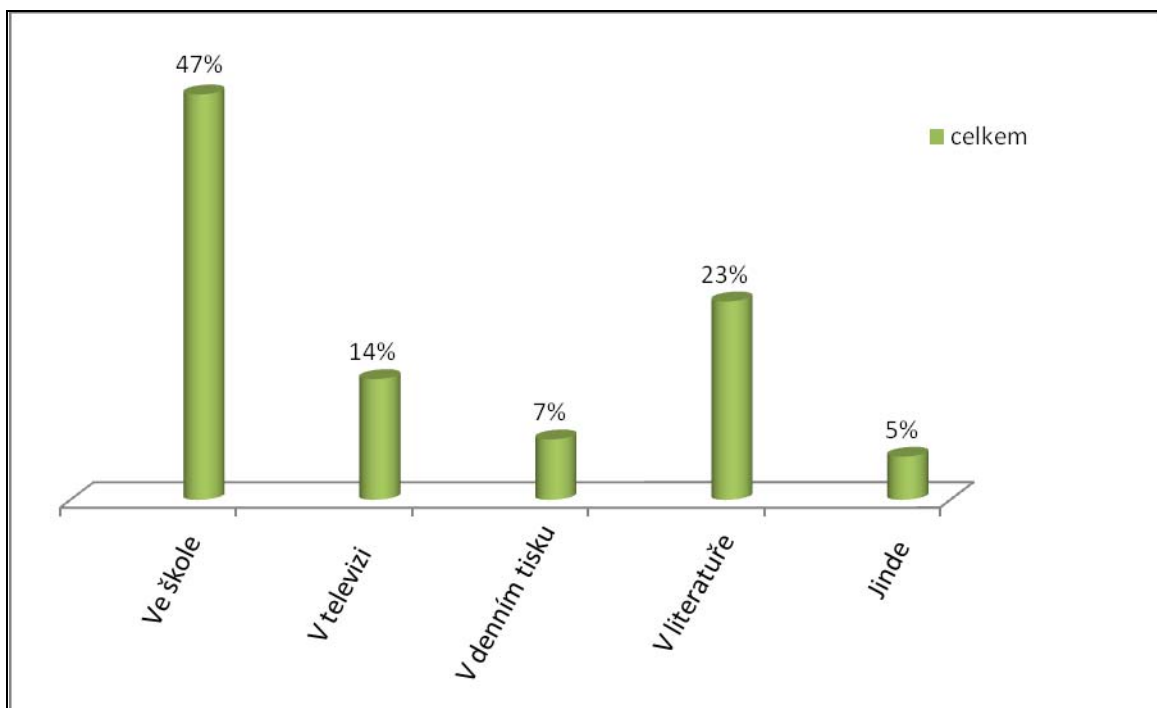
Graf č. 10 nám znázorňuje, že celkem 37 % (45) studentů koresponduje se znalostí tím, že pokrok ve společnostech bude podle T. G. Masaryka nejlépe zajištěn

každodenní poctivou prací, 17 % (20) studentů je toho názoru, že pokrok nastane revolučními změnami v mezích mravních pravidel, nejvíce studentů 46 % (55) se přiklání k názoru, že tato situace nastane dobrou a na morálce postavenou politickou organizací. Správná odpověď je: každodenní poctivou prací.

TABULKA č. 10:

Studium	každodenní poctivou prací	revolučními změnami v mezích mravních pravidel	dobrou a na morálce postavenou politickou organizací
prezenční	18 (30%)	11 (18%)	31 (52%)
kombinované	27 (45%)	9 (15%)	24 (40%)
celkem	45 (37%)	20 (17%)	55 (46%)

Graf 10: Otázka č. 11 – Zkuste si vzpomenout, kde a jaké konkrétní informace jste získal/a o T. G. M. (v %)

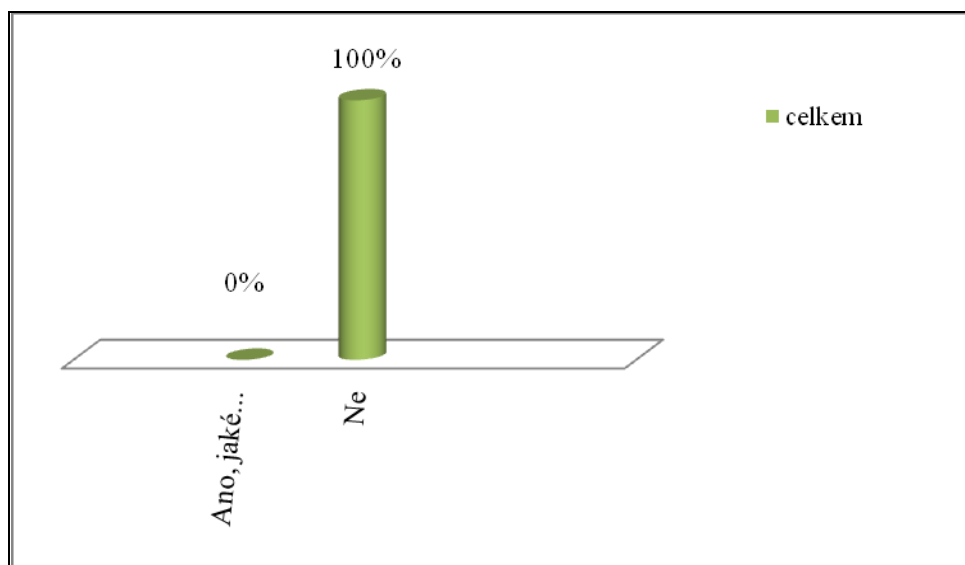
Zdroj: Vlastní výzkum

Z grafu můžeme vyčíst, že celkového počtu označených odpovědí 100 % (204) se nejvíce informací 47 % (95) o T. G. Masarykovi studenti dozvěděli ve škole, na druhém místě 23 % (47) studenti uvádějí zdrojem literaturu, 14 % (29) odpovědí se vztahuje k informacím čerpajícím z televize, 9 % (19) jinde a na posledním místě 7 % (14) uvádějí studenti přísun informací z denního tisku.

TABULKA č. 11:

Studium	ve škole	v televizi	v denním tisku	v literatuře	jinde
prezenční	45 (22%)	13 (6%)	8 (4%)	22 (11%)	11 (5%)
kombinované	50 (25%)	16 (8%)	6 (3%)	25 (12%)	8 (4%)
celkem	95 (47%)	29 (14%)	14 (7%)	47 (23%)	19 (9%)

Graf 11: Otázka č. 12 – Četl/a jste některé dílo napsané T. G. Masarykem? (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf nám znázorňuje, že ani jeden 0 % (0) respondentů nečetl některá díla T. G. Masaryka.

TABULKA č. 12:

Studium	ano, jaké....	ne
prezenční	0 (0%)	60 (100%)
kombinované	0 (0%)	60 (100%)
celkem	0 (0%)	120 (100%)

5. DISKUZE

Pro praktickou část bakalářské práce jsem si zvolila kvantitativní výzkum, jehož součástí byl dotazník, který jsem sestavila. Dotazník obsahoval 12 otázek, z toho 10 otázek uzavřených a 2 otázky polootevřené.

Cílem práce bylo zjistit, jaké znalosti mají studenti Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích Zdravotně sociální fakulty o T. G. Masarykovi.

Hypotéza I: Více než polovina studentů bude znát životopisná data (místo a rok narození, rok úmrtí) a profesní příslušnost T. G. Masaryka.

Hypotéza II: Více než dvě třetiny studentů udělá chybu v identifikaci děl T. G. Masaryka a v otázkách na základy jeho životní filozofie.

Hypotéza III: Více než dvě třetiny studentů připustí, že nečetli žádné dílo T. G. Masaryka.

První dvě otázky v dotazníku byly identifikační, týkaly se pohlaví a formy studia respondenta. Dotazníky jsem podle studia rozdělila ze dvou důvodů, z důvodu stejného počtu studentů obou skupin a z důvodu porovnání znalostí studentů, kteří přicházejí na vysokou školu rovnou ze střední školy a studentů ze zaměstnání, jejichž životní zkušenosti jsou větší. V některých otázkách se znalosti skutečně dle studia rozcházejí.

Hypotéza I předpokládá, že více než polovina studentů bude znát životopisná data a profesní příslušnost T. G. Masaryka. Obě skupiny studentů prezenčního i kombinovaného studia na otázku č. 3, kde se narodil T. G. Masaryk, v podstatě ve stejné míře odpověděly shodně a správně, celkově tedy studenti (67 %) mají znalosti o místě narození. Na otázku č. 4, v jakých letech T. G. Masaryk žil, uvádím totéž, ani zde se nerozcházejí odpovědi studentů prezenčního a kombinovaného studia a více než polovina studentů (51 %) zaškrtnla správnou odpověď. Na otázku č. 7 týkající se profesní příslušnosti T. G. Masaryka studenti (81 %) odpověděli správně, což dokladuje o tom, že jsou si vědomi, že T. G. Masaryk nebyl jen politik a prezident, ale též profesor filozofie. Jako správnou odpověď bylo nutno zaškrtnout odpověď c) obojí. Na otázky vztahující se k Hypotéze I studenti prezenčního i kombinovaného studia odpovídali téměř shodně, bez velkých rozdílů. Z odpovědí na otázky 3, 4, 7 vyplývá, že více než

polovina studentů Zdravotně sociální fakulty zná životopisná data (místo a rok narození, rok úmrtí) a profesní příslušnost T. G. Masaryka, **Hypotéza I se potvrdila.**

Hypotéza II předpokládá, že více než dvě třetiny studentů udělá chybu v identifikaci děl T. G. Masaryka a v otázkách na základy jeho životní filozofie. V otázce č. 6, která díla napsal T. G. Masaryk, student měl možnost označit více odpovědí, z toho čtyři byly správné (Česká otázka, Ideály humanitní Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty, Otázka sociální.). Ani jeden student nezaškrtl správně všechna čtyři díla. Z nabízených možností studenti volili i jiná díla, která ovšem nenapsal jmenovaný. Nejčastěji označenou odpovědí byly Ideály humanitní (20 % z celkového počtu označených odpovědí) a Česká otázka (17 % z celkového počtu označených odpovědí). Z tohoto vyplývá, že částečné znalosti studenti o tvorbě mají. Třetí nejčastěji označenou odpovědí byla Rodina a společnost (15 % z celkového počtu označených odpovědí). Poté studenti volili Patočkův Přirozený svět jako filozofický problém (13 % z celkového počtu označených odpovědí). Usuzují, že samotný název si studenti spojili s T. G. Masarykem, neboť obsahoval slovo filozofický. Nejméně zaškrtnutými odpověďmi byla díla Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty (12 % z celkového počtu označených odpovědí), Otázka sociální (12 % z celkového počtu označených odpovědí) a Filosofie práva (11 % z celkového počtu označených odpovědí). Ze všech vyplněných dotazníků 0 % studentů odpovědělo správně.

Na otázku č. 9 týkající se základů životní filozofie T. G. Masaryka odpověděli studenti dle formy studia různorodě. V tom co pokládal T. G. Masaryk za základ rozvoje národa se odpovědi rozcházejí jak ve skupinách, tak ve správnosti odpovědí. Studenti prezenčního studia (35 %) mají za to, že jmenovaný považuje za základ rozvoje národa národní soběstačnost, studenti kombinovaného studia (57 %) jako hlavní krédo považují mravnost, což byla odpověď správná. Celkem odpovědělo nesprávně 56 % (67) studentů.

K otázce č. 10 Pokrok ve společnosti bude podle T. G. Masaryka nejlépe zajištěn studenti prezenčního studia (52 %) označili odpověď dobrou a na morálce postavenou politickou organizací, studenti kombinovaného studia (45 %) se domnívají, že správná

odpověď byla každodenní poctivou prací. I toto lze spojit se životními zkušenostmi a rozdílností studentů, ne však se znalostmi obou skupin. Celkem tedy 63 % (75) studentů odpovědělo nesprávně, **Hypotéza II se potvrdila v první části, a to v identifikaci děl T. G. Masaryka, v části vztahující se k životní filozofii T. G. Masaryka se Hypotéza II nepotvrdila.**

Hypotéza III předpokládá, že více než dvě třetiny studentů připustí, že nečetli žádné dílo T. G. Masaryka. K této hypotéze se vztahovala otázka č. 12. Ani jeden student prezenčního a kombinovaného studia neuvedl odpověď ano, jaké....., tudíž nečetl některé dílo, **Hypotéza III se potvrdila.**

V otázce č. 5 jsem se studentů ptala, zda ví, proč T. G. Masaryk ve svém příjmení užíval Garrigue, zda jako poctu své manželce, své matce, americkému národu. Studenti prezenčního (82 %) a kombinovaného (72 %) studia uvedli správnou odpověď, to že jej užíval jako poctu své manželce. Zbývající studenti (23 %) uvedli, že jako poctu své matce, tuto odpověď uvedlo více studentů kombinovaného studia (28 %). Žádný student neuvedl, že americkému národu. Tato otázka dokladuje určité znalosti týkající se osoby T. G. Masaryka.

Z otázky č. 8 Znamé dílo o životě T. G. Masaryka napsal Karel Čapek a jmenuje se Hovory s T. G. M. je patrna znalost studentů tohoto díla, když správnou odpověď uvedlo 73 % studentů prezenčního a 82 % studentů kombinovaného studia.

V otázce č. 11 Zkuste si vzpomenout, kde a jaké konkrétní informace jste získal/a o T. G. M., studenti uvedli téměř ve všech dotaznících, že informace o T. G. Masarykovi získali ve škole (47 % z celkového počtu označených odpovědí), toto uvedli buď jako odpověď samostatnou nebo v kombinaci s jiným zdrojem, a to televizi či v literaturou. Ve více jak polovině dotazníků studenti ale neuvedli konkrétní informace. Uvedené konkrétní informace se týkaly obecně především školní docházky, hodin dějepisu a literatury, publicistických dokumentů v televizi. Jednalo se o informace typu životopisné údaje, prezidentování, rodina, postoj ke společnosti. Nejzajímavější jsem vybrala dotazník studenta prezenčního studia, který jako jediný popsal konkrétní informaci, kterou získal ve škole, a to že syn T. G. Masaryka spáchal sebevraždu, v televizi se dozvěděl údajně oblíbenou píseň „Ach synku synku“,

v literatuře informaci o tom, že T. G. Masaryk stál u vniku legionářů během 1. světové války. Ostatní studenti konkrétní informace nenabízeli. V možnosti jiné studenti uváděli internetový zdroj, ve dvou případech studenti získali informace od rodičů.

6. ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo oživit některá z děl T. G. Masaryka, vybrat etická hlediska v jeho dílech, připomenout jeho životní filozofii a životní postoj. Některé aspekty se mohou lidem v současné společnosti zdát již překonané, ovšem základ, a to je právě etika, etické chování je stále platný, existenčně nepostradatelný.

V návaznosti na to jsem testovala znalosti studentů, jak znají T. G. Masaryka. Při vyplňování dotazníků, které jsem rozdávala osobně, případně pomocí jiného studenta, jsem se setkala s ochotou a zájmem všech studentů dotazník vyplnit. Při vracení vyplněných dotazníků studenti podotýkali, že se za své znalosti stydí a současně a chtěli znát správné odpovědi.

V souvislosti se stanoveným cílem byly stanoveny a zkoumány tři hypotézy.

Hypotéza I: Více než polovina studentů bude znát životopisná data (místo a rok narození, rok úmrtí) a profesní příslušnost T. G. Masaryka se dotazníkovým šetřením potvrdila.

Hypotéza II: Více než dvě třetiny studentů udělá chybu v identifikaci děl T. G. Masaryka a v otázkách na základy jeho životní filozofie se dotazníkovým šetřením potvrdila pouze v části identifikace děl T. G. Masaryka.

Hypotéza III: Více než dvě třetiny studentů připustí, že nečetli žádné dílo T. G. Masaryka se dotazníkovým šetřením potvrdila.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že základní informace týkající se T. G. Masaryka studenti získávají především ve škole při hodině dějepisu a literatury a prostřednictvím mediálních zdrojů, pouze dva studenti z celkového počtu uvedli, že informace mu poskytli rodiče.

Jsem toho názoru, že ačkoliv je T. G. Masaryk znám jako významná osobnost, hlubší znalosti nejen studenti Zdravotně sociální fakulty, ale veřejnost obecně o něm a především o jeho životní filozofii a dílech nemají.

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

1. BRABEC, J., et al. *Cesta a odkaz T. G. Masaryka*. 1. Praha: Lidové noviny, 2002. 269s. ISBN 80-7106-620-6.
2. CIPRO, M. *Masaryk a výchova*. Praha: [s.n.], 1999. 38s.
3. ČAPEK, K. *Hovory s T. G. Masarykem*. 1.souborné vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990. 592s. ISBN 80-202-0170.
4. European Commission. [online]. 1992, Generální ředitelství Evropské komise pro zaměstnanost, sociální věci a sociální začleňování [cit. 2002-12-07]. Dostupné z <<http://ec.europa.eu/social/keyDocuments.jsp?type=0&policyArea>>.
5. FREIOVÁ, M. Feminismus nebo rovnost šancí? In: BELLING, V. et al. *Rodinná politika a agenda rovnosti žen a mužů*. 1.vyd: Copyright, 2008. 348s. ISBN 978-8086972-27-5.
6. GAĎOUREK, I. Má cesta k Masarykovi a s Masarykem. Sociologický časopis [online]. 1998, č. 4 [cit. 2001-11-07]. Dostupné z <<http://www.sreview.soc.cas.cz/cs/issue/74-sociologicky-casopis-4-1998#review-article-1310>>.
7. HERBEN, J. *Chudý chlapec, který se proslavil*. 1. vyd. Praha: Mladá Fronta, 1946. 451s. ISBN-80-7185-679-7.
8. LÖNGLE, S.; SULZ, M. *Das eigene Leben*. 1.vyd. Wien: GLE-Verlag, 2005. 184s. ISBN 978-80-7367-220-1.
9. LUDWIG, G. *Gespreche mit Masaryk Denker und Staatsmann: mit einem Lebensbild*. 1.vyd. Amsterdam: Querido, 1935. 349s.
10. MAHLER, Z. *ANO, Masaryk*. Praha: Primus, 2002. 93s. ISBN 80-86207-40-4.
11. MAREŠ, P.; POTOČNÝ, T. *Modernizace a česká rodina*. 1.vyd. Brno: Barriser & Principal, 2003. 348s. ISBN 80-86598-61-6.
12. MASARYK, T.G. *Česká otázka*. 6.vyd. Praha: ČIN, 1948. 657s.
13. MASARYK, T.G. *Ideály humanitní*. 2.vyd. Praha: Melantrich, 1990. 127 s. ISBN -80-7023-036-3.
14. MASARYK, T.G. *Jak pracovat*. Praha: ČIN, 1946. 82s.

15. MASARYK, T.G. *Juvenilie, Studie a stati 1876-1881*. 1.vyd. Praha: Ústav T.G.Masaryka, 2003. 170s. ISBN 80-901478-2-8.
16. MASARYK, T.G. *Mnohoženství a jednoženství*. 2.vyd. Praha: B.Kočí, 1924. 20s.
17. MASARYK, T.G. *Mravní názory*. 1.vyd. Praha: Státní nakladatelství, 1923. 189s.
18. MASARYK, T.G. *O škole a vzdělání*. 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. 134s. ISBN 80-04-25554-X.
19. MASARYK, T.G. *O ženě*. 3.vyd. Praha: ČIN, 1930. 42s.
20. MASARYK, T.G. *Otázka sociální I., II.* Praha : Ústav T.G.Masaryka, 2000. 584 s. ISBN 80-902659-9-5.
21. MASARYK, T.G. *Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty*. 4. vyd. Praha: Ústav T.G.Masaryka, 1998. 220s. ISBN 80-901917-4-0.
22. MATOUŠEK, O., et al. *Metody a řízení sociální práce*. 1.vyd. Praha: Portál, 2003. 384s. ISBN 80-7178-548-2.
23. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 1.vyd. Praha: Paseka, 2004. 311s. ISBN 80-86429-58-X.
24. MUZEUM T.G.M RAKOVNÍK, Tomáš Garrigue Masaryk. [online]. 1998, č. 4 [cit.2010-11-07].
Dostupné z <<http://www.muzeumtgm.cz/cz/osobnosti/Podrobny-zivotopis>>.
25. OPAT, J. *Průvodce životem a dílem T. G. Masaryka: Česká otázka včera a dnes*. 1.vyd. Praha: Ústav T. G. Masaryka, 2003. 534s. ISBN 80-86142-13-2.
26. PATOČKA, J. *Přirozený svět jako filosofický problém*. 3.vyd. Praha: Československý spisovatel, 1992. 281s. ISBN 80-202-0365-6.
27. PATOČKA, J. *Tři studie o Masarykovi*. 1.vyd. Praha: Váhy, 1991. 136s. ISBN 80-204-0142-3.
28. RENZETTI, C.M.; CURRAN, D. *Ženy, muži a společnost*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2003. 642s. ISBN 80-246-0525-2.
29. SOUBIGOU, A. *Tomáš Garrigue Masaryk*. 1.vyd. Praha: Paseka, 2004. 451s. ISBN 80-7185-679-7.

30. STRAKOVÁ, J. Potřebujeme více gymnazistů? *Sociologický webzin*. [online]. 2007, 6, s.2 [cit.2011-04-02]
Dostupné z:
<<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=275&lst=118>>.
31. ZOUHAR, J. *O Masarykovi*. 1.vyd. Brno: ACADEMICUS - Coprint s.r.o., 2009. 103s. ISBN 978-80-87192-07-8.

8. KLÍČOVÁ SLOVA

Etické chování

Mravnost

Humanitní ideál

Individualita

Láska

Žena

Víra

Vzdělání

9. PŘÍLOHY

Příloha č. 1 - Dotazník

DOTAZNÍK

Jmenuji se Helena Dušková a jsem studentkou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, bakalářského oboru Rehabilitační - psychosociální péče pro postižené děti, dospělé a seniory na Zdravotně sociální fakultě. Prosím o vyplnění dotazníku, který je určen studentům Zdravotně sociální fakulty. Dotazník je podkladem výzkumné části mé bakalářské práce „Etika v díle Tomáše Garrigue Masaryka“. Dotazník je zcela anonymní, veškeré údaje uvedené v něm užijí pouze pro účely bakalářské práce.

Pokyny k vyplnění: zakroužkujte, případně doplňte, prosím, vždy jednu odpověď. V otázkách 6. a 11. je možné zaškrtnout více odpovědí.

1. Jste

- a) žena
- b) muž

2. Jste studentem studia

- a) prezenčního
- b) kombinovaného

3. Kde se narodil T. G. Masaryk:

- a) v Hodoníně
- b) v Příboru
- c) v Přerově

4. T. G. Masaryk žil v letech

- a) 1850 – 1937
- b) 1857 – 1936
- c) 1860 – 1938

5. T. G. Masaryk užíval ve svém příjmení Garrigue jako poctu

- a) své manželce
- b) své matce
- c) americkému národu

6. Která díla napsal T. G. Masaryk?

- a) Česká otázka
- b) Přirozený svět jako filozofický problém
- c) Ideály humanitní
- d) Filosofie práva
- e) Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty
- f) Rodina a společnost
- g) Otázka sociální

7. T. G. Masaryk byl

- a) politik, na konci života prezident
- b) profesor filozofie
- c) obojí

8. Znamé dílo o životě T. G. Masaryka napsal Karel Čapek a jmenuje se

- a) Česká otázka a T.G.M.
- b) T. G.Masaryk, president osvoboditel
- c) Hovory s T.G.M.

9. T. G. Masaryk žádal jako základ rozvoje národa

- a) národní soběstačnost
- b) mravnost
- c) neústupnost vůči zlořádům ve společnosti

10. Pokrok ve společnosti bude podle T. G. Masaryka nejlépe zajištěn

- a) každodenní poctivou prací
- b) revolučními změnami v mezích mravních pravidel
- c) dobrou a na morálce postavenou politickou organizací

11. Zkuste si vzpomenout, kde a jaké konkrétní informace jste získal/a o T.G.M.

- a) ve škole
- b) v televizi
- c) v denním tisku
- d) v literatuře
- e) jinde

12. Četl/a jste některé dílo napsané T. G. Masarykem?

- a) ano, jaké.....
- b) ne

Děkuji Vám za čas strávený vyplňováním dotazníku. Přeji Vám hezký den a mnoho studijních úspěchů.